

CESTIUNEA DUNĂRII

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CEȘTIUNEA DUNĂRII

DE

M. KOGĂLNICEANU.

*Dunăre mamă vitează.
De când lumea 'mă stă de pază.
Ea mă scaldă, mă 'ntărește,
Ea mă 'nchingă și mă crește !
Suște, trecă vântul rău,
Trecă peste capul meu !
Eu cu Dunărea suntă una :*

BCU Cluj / Central *Batemă timpul și furtuna. Cluj*

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMÂNE, (LABORATORII ROMÂNI)

26 — Strada Academiei, — 26.

1882.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

CONFLICTUL MEŢ

CU GUVERNUL DOMNULUI I. C. BRĂTIANU

(În espunerea conflictului meu cu guvernul Domnului I. C. Brătianu în privinţa modului său — după mine greşit — de a apăra libertatea navigaţiunii Dunării, şi de a respinge *fatala comisiune mistă*, ei sunt lipsiţi de armele cele mai puternice : *actele confidentiale relatându convorbirile şi opiniunile diplomaţiei străine*. Istoria singură poate le va destăinui ; căci nu voesc ca *indiscreţiunile mele* să mă facă victima legii prezentate de *guvernul liberală (!)*. spre garantarea *secretului profesional*. (!) Sunt dără nevoie să mă ţine, în argumentarea mea, în mare parte numai de actele deja cunoscute, de acele deja revelate, şi mai cu deosebire de acele citite de însuşi D. V. Boerescu în şedinţa Senatului din 22 Mai 1880, şi în alte şedinţe ulterioare.)

Eram încă Ministru de interne în 1879, când prin vechile mele cunoştinţe în străinătate, aflai că cabinetul din Viena, nemulţumindu-se cu drepturile şi favorile ce, în cestiunea Dunării, dobândise prin tractatul de la Berlin, voia să obţină noi folose spre paguba statelor riverane din valea Dunării de jos.

Pe atunci urma o corespondinţă activă între guvernul din Viena şi între acela din Pesta spre a ajunge la o împreună-înţelegere asupra nuvelor

avantaje ce erau de cerută Europei, și asupra modului de a le dobîndi.

Planul primitiv și despre care mai târziu vorbi și presa magyară, și în deosebi Pester Lloyd, era de a se obține pentru Austro-Ungaria, și anume prin înființarea unui inspectorat-genera!ă, *dreptul de supraveghiare* asupra Dunării de la Porțile-de-feru și pînă la Galați.

Acestu *inspectorat-genera!ă*, numai schimbându-i-se numele, era aceeași *autoritate exclusivă de supraveghiare* a executării regulamentelor de navigațiune și de poliție fluvială, ce comisiunea europeană a Dunării avea a le elabora pentru Dunărea bulgaro-română, supraveghiare pe care, la Congresul din Berlin, plenipotențiarul Austro-Ungar o propunea de a se încredința unui delegat al Comisiunii europene, negreșitu cu precugetarea că acel delegat să fie acel al Austro-Ungariei. Această propunere fusese însă respinsă, și Europa prin tractatul de la Berlin, (articulul 55) păstrase întregel comisiuni europene acestu dreptu de supraveghiare!

Aflând eu despre aceste plănuiți din cele mai îngrijitoare pentru drepturile și interesele României mai în deosebi, comunicaiu ceea ce sciamu consiliului de ministri, și domnul Ministru de la externe fu invitatu de a face cuvenitele cercetări prin agenții noastre diplomatice în străinătate, spre a afla adevêrul.

Cât-va timpu mai apoi, colegul nostru de la externe ne comunică o depeșă telegrafică a domnului

I. Bălăceanu ministrul nostru lângă curtea din Viena, cam vagă, cam intunecată, prin care ni se reproducea o conversațiune ce baronul Haymerlé, ministrul afacerilor străine al Austriei, avusese cu domnia-șea, și la finitul căriea, omul de stat austriac îi dicea că : dacă guvernul român nu ar consimți a se uni cu vederile guvernului imperial [fără a ne spune cari erau aceste vederi], atunci acesta ar fi nevoit să se adresa așurea.

Din o asemenea vagă declarațiune, eram cu toții în drept să nu înțelegem nimic. Eu, care urmăream de-aproape cele ce deja se scriau prin presa austro-magyară, comunicai colegilor mei temeiul ce aveam de a crede, că conversațiunea se raporta la afacerea Dunării, și că amenințarea din ea nu însemna alta decât că, dacă *Bucureștii* nu va consimți a se înțelegi cu guvernul austro-ungar, în acest caz acesta se va adresa la *Sofia*, promițând guvernului bulgar avantaje speciale, și, între altele, acelui ca reședința inspectoratului-general al navigațiunii Dunării cu toate cancelariile șele, cu flotila sa, cu feluritele șele afaceri, în loc de a se așeza la Giurgiu, se va statornici la Ruscuk; și astfel acest oraș ar deveni centrul unei mari activități administrative și comerciale în detrimentul portului român.

Nu știu ce se mai făcu de guvernul nostru în urma depeșei de mai sus a d-lui I. Bălăceanu; căci eu la Aprilie 1880 părăsiam ministerul de inter-

ne, și plecăm la Paris în calitate de ministru plenipotențiar al Suveranului României lângă Republica franceză.

Înainte de a accepta această funcțiune, precum și înainte de a pleca la postul meu, eu întrebaiu pe președintele Consiliului de ministrii, *cu care singur* am tratat despre mergerea mea la Paris ca atâtul represintant al României independente, care era politica ce guvernul d-séle era otărită a urma în fața eventualităților din afară ce puteau să isbucnescă, și mai ales în fața certelor de influință în afacerile României ale ambilor nostril *puternici vecini!*

Domnia-sa îmi răspuse : «Politica ce am urmărit și am apărat împreună ; politica națională, apărarea drepturilor noastre în contra orî-cui fără deosebire. Această politică vom apăra-o și în viitor».

Acastă politică era și a mea ; fui multumit de răspunsul dat de d-l I. Brătianu, și déră nu mai făcui vre-o dificultate de a accepta.

Maî 'nainte încă, de plecarea mea la Paris, Comisiunea europeană deja intrase în desbaterea regulamentelor de navigațiune pre cari ea era chîmată de a le elabora pentru partea Dunării dintre Porțile-de-feră și Galați (în Iuniu 1880.)

Prin un anteproiect elaborat de o comisiune ad-hoc, și în care intrase în *modu priedisă*, — precum 'a și vedut în atâtul meu memoriu, — și delegatu

austro-ungarū, cabinetul din Viena părăsia ideea creării unui a-nume inspectoratū-generalū alū Dunării, și în locu-ī, cerea înființarea unei *comisiuni miste*, compusă din statele riverane: Serbia, Bulgaria și România, și în care Austro-Ungaria, de și pe întinderea Dunării destinată a fi supusă acelorū regulamente, adevă de la Verciorova pînă la Galați, ea nu are unū palmacū de țermū alū ei, totuși își făcea partea leului, cerēnd nū numai a face în acēstă comisiune parte cu țările riverane, dēră încă de a avea președința perpetuă și votū preponderantū în casū de paritate, adevă *pururea și neîntreruptū*.

Acestū anteproiectū produse o mare senzațiune în România; ba cānd actul fu revelatū mai āntēiū prin *Independința Romānă*, diarul francesū din București, acēstă senzațiune deveni generală atāt în presa europeană cāt și în lumea politică! Acestū anteproiectū revela, punea din nuou pe tapetū vechia și statornica cugetare a Austriei de a'și întinde dominațiunea asupra Dunării pînă la gurile ei!

Noī Romāniū aveamū dreptul și datoria de a fi cei mai îngrijați despre acēstă pretențiune; cāci acēstă pretențiune o-dată implinită, România, în prima liniă avea a fi lovită în suveranitatea ei cāstigată cu prețul a șiroīte de sānge, cu prețul a atātorū alte durerōse sacrificii!

În adevērū, de la moși și strēmoși, există în poporul romānū, instinctul că fără Dunăre, România nu pōte fi, și nu arū avea rațiune de a fi! Dacă

Românii au o misiune providențială de împlinită, această nu poate fi de cât aceea de a fi păzitorii Dunării. Cât Românii au fost stăpâni pe Dunăre ei au fost tari și puternici; de îndată ce țărmurile ei au fost răpite din stăpânirea lor, și întărite prin cetăți străine, erau gurile ei au fost date altora, consecința a fost decadința națională, politică și economică a principatelor. Tot istoria ne arată că reînflorirea țărilor române n'a început erași de cât din ziua, când cetățile turcesci de pe țărmurile noastre s'au sfărmat, și că libertatea Dunării a fost pusă sub scutul Europei.

Tractatele de Adrianopoli, de Paris și de Berlin, cu cât au deschis și asigurat comerțul lumii navigațiunea Dunării de jos, cu atâta aceste mari acte internaționale au contribuit și la renascerea României, și la desvoltarea ei politică și economică!

Pretențiunile Austriei de ași dice puternicul cuvânt în afacerile Dunării noastre erau dără din cele mai îngrijitoare. *N'o se avem o singură di de repaosă,* își diceau toți acei cari aflaseră ceva despre dênsele, toți acei ce se gândiau și la viitor, — și eram și eu unul dintre acestia!

N'amă eșit bine, ne diceam, din complicațiunile esterne: resbelul turco-rusesc, retrocedarea Besarabiei, cestiunea jidovilor, rescumpărarea căilor noastre ferate; și ecă-ne învéluiți într'o nuoă cestiune internațională, care prin deslegarea sa poate să fie pentru noi mai păgubitoare de cât toate cele deja desle-

gate cu amare sacrificii, lovind tractatele, lovind drepturile noastre de suveranitate, interesele noastre politice și comerciale, *amestecând în fine străinul în casa noastră.*

Prin pozițiunea noastră de represintanți ai țerii în străinătate, noi diplomații români eram, de măpociu esprima ast-fel, puși în ântăile logii spre a vedea și cumpăni gravitatea situațiunii! Cu o naturală și patriotică nerăbdare, noi acceptam, să vedem ce drum, va lua guvernul nostru în apărarea suveranității României pe apele ei, ce energiă va desfășura spre respingerea cererilor austro-magyare de vreme ce, — după mine, — de la soluțiunea acestei cestiuni atirna chiar esistența României *ca stat independentă!*

În fine în $\frac{29 \text{ Iunie}}{5 \text{ Iulie}}$ 1880, Ministrul de esterne ne trimise o circulară, aceea sub No. 10549, publicată de d-l Callimaki Catargi (1) fostul mini-

(1) Alcibiade voind să distragă pre Athenianii de a se ocupa de afacerile publice, puse de se tăfă cōda cânelui său, și tōtă lumea nu se mai ocupă de trebile republicei, vorbindu-se numai și sus și jos de cōda scurtată a unui câne. Așa au făcut și Alcibiadii noștri de la guvern. Voind să distragă pe public, de a se ocupa de *fondu* broșurei d lui C. Catargi, și de a constata că în guvern cestiunea *Dunării era necunoscută*, și că *de aci* provinea că, chiar din început, se luase un drum greșit, care nu putea să conducă afacerea de cât la un rău rezultat, dd-lor, rădicară glasul și țipară cât le este gura, că Callimaki Catargi a *revelat secrete* de stat, și că un nou *Arnim* se arătase pe orizontul diplomatic al României! Și de aci *Abderiți**) de pe țermurile Dimboviței ultară cestiunea Dunării, nu mai

(*) *Abderiți*, locuitorii ai orașului din Grecia antică *Abdera*, care avea pretențiunea de a fi fostă întocmai ca *Athens* înfrințată de către zeița *Minerva*. Singura deosebire

stru alu României la Londra și apoi succesorul meu la Paris.

Ministrul de externe alu României ne trinitea pe lângă nota sa, și două memorii asupra lucrării comisiunii europene de la Galați, ast-fel precum se priimise de la colonelul Pencovici, delegatul român în acea comisiune !

cercetară ce nesciunță și ușurătate desvâlta corespondința urmată între Londra și Bucuresci, ci se puseră și ei a striga la rëndul lor : *trădarea lui Catargiu !*

Norocire, că lumina începu a se face în curënd, și se și făcu. Astăđi totă lumea ce are ochi spre a vedea și minte spre a drept-judeca, s'a convinsu că d-l C. Catargi n'a trădatu nici unu *secretu de statu*, afară dacă *nestudiarea, nesciunța, presumpțiunea, și sineța (!)* în capul afacerilor năstre esteriore trebuie a fi clasate între secretele de stat. D-l C. Catargi n'a compromisu nici unu interesu alu statului, n'a fostu *indiscretu pentru nici o a treia persónă*, n'a destăinuitu nici unu act u guvernului pe lângă care era acreditat u, n'a dat u în publicu cea mai mică conferință, cea mai neînsemnată conversațiune oficială sau confidențială a ómenilor u politici cu cari a fostu în contact u !

D. Callimaki-Catargi acusat u prin unu raport u către rege, publicat u în Monitorul oficial u, tratat u cum nu se tratéză unu sub-prefect în țeri unde și în funcționarul cel u mai neînsemnat u se respectă onóra și demnitatea omului, d-l C. Catargi s'a mărginit u de a publica câteva bucăți din corespondința sa personală cu Min'istrii năstrii, spre a se desvinováři de nedrépta acusațiune ce i-se făcuse că *ellu compromisese cestiunea Dundrii*, și spre a dovedi că dacă era compromitere — și *acésta era* — compromiterea venea nu de la *ellu*, ci de la *ei* !

era, că *Athena* fusese zidită de *Minerva* în starea sa normală de înțelepciune, când *Abdera* fu creată de doița înțelepciunii într'o oră de nebunii.

Ambițiunea *Abderișilor* era de a imita, și chiar de a înrece în tóte pre *Athenien*; în fapt u însă numai îi parodiău. De aceea escentricitățile *Abderișilor* erău *vestite* în lumea antică.

În *Abdera* s'a întâmplat u faimosul proces u care a dat u naștere proverbului „*pen-tru umbra măgaru'ui* !” *Wieland*, renumit u autor u german u, a scris u unu roman u din cele mai spirituale „*die Abderiten*”. Acest u roman u, tradus u românesc, ar u vindea pe mulți din *Abderișii* năstrii, cari precum altă dată parodiău cele ce se făceău în Paris, astăđi parodiău tóte cele ce se petrecu în Berlin.

Circulara din $\frac{23 \text{ Iunie}}{5 \text{ Iulie}}$ merită de a fi păstrată posterităţii; ea cuprinde instrucţiuni diplomatice *unice* în felul lor, şi ca ast-fel ele se cuvine să ocupe un loc separat în istoria diplomaţiei române. Eă ce diceau aceste instrucţiuni :

«Vă trimit în copă aceste două memori, întocmai cum mi-s'au trimis şi mie. Vă rog a le ceti şi a le studia ; sunt destinate numai pentru usul personală ală d-văstre. Şedinţele viitoare ale comisiunii au să fie mai târziu pe la începutul lună Noembre. Numai dără la acea epocă, au să se pună în discuţiune cestiunile de cari tratăză memoriile. Până atunci însă este bine ca terenul să fie preparat. Inspirându-vă de ideile cuprinse în memori, căutaţi, în convorbirile ce veţi avea şi cu totă circumspecţiunea ce vă dictăză poziţiunea d-văstre, să susţineţi ideile din aceste memori, sau să sugeraţi aceste idei când ele nu se voră produce spontană. *Se înţelege că ară fi de prisos a provoca pe acele, cari scit de mai înainte că nu au să fie acceptate.*

«Cu modul acesta (?) vomă sci dacă la timpul oportună vomă avea perspectiva de a av a majoritatea în favărea lor în sênul comisiunii.

«Vă voiă fi recunoscătoră decă 'mă veţi comunica impresiunile d-văstre, şi rezultatul practică ce gradată aţi putea obţine».

Curiöse şi forţe instructive instrucţiuni ! Curiôsă intrare în materiă ! Cum, într'o cestiune de prima ordine : *supunerea Dunării române* unei supremaţii

străine și esclusive, și care nu de astăzi își arătă pretențiunea de a trece peste noi și de a *ajunge la Marea Neagră*, pretențiune care deja de unu anu de zile nu mai era unu secretu de cât pentru aceia cari *anume voiașă să nu scie nimic*, pretențiune care deja de mult intrase în cercul activității nu numai a Comisiunii din Galați dără chiar a diplomației europene, guvernul nostru nu socoti de cuviință de a intra de îndată și mai înainte în explicațiunii france și leali cu guvernul care o formulase! Dără acesta nu 's-a fostu otăritu de Consiliul de ministri, când încă în 1879 descoperisemă collegiloru mei cele ce aflasemă despre pretențiunile austro-ungare? Dără însuși ministrul de esterne alu Austriei, prin d-l I. Bălăceanu, nu'î comunicase și de mult, că voia a intra în înțelegere cu guvernul român în privința Dunării? N'arū fi fostu acesta mai nemeritū de cât de a da comisarulu nostru din comisiunea dunăreană instrucțiuni, pe cari elū avea a le urma nu ca emanate de la guvernū, ci *de la opiniunea sea personală*; éra ministriloru români din străinătate de a le dice numai: *cercați, pipăiți, și la finitul finitelorū stați pe locū, nu mai provocați idei, îndată ce de mai înainte (!) ați sci că nu aū să fie acceptate!*

N'arū fi fostu mai practicū, mai utilū și, în tot casul, mai lealū de a se adresa directū către cabinetul de Viena? Și înainte ca acesta să se fi înaintatū spre a aduce cestiunea în sēnul comisiunii europene, de a'î ținea următorul limbagiū :

«Avemă totă buna-voință, simțimă totă trebuința de a fi în cele mai bune relațiuni cu imperiul austro-ungar. Punemă ună foarte mare prețu la bună-voința guvernului cesaro-regescă! Însă și drepturile, și interesele, și viitorul nostru nu ne permită să priimimă o hegemoniă străină asupra apelor noastre! Subt oră ce modă pretențiunea d-vostre de amestecă în apele Dunării noastre ne îngrijesce foarte mult; și cu totă dorința noastră de a ne menține în cele mai strânse legături de bună vecinătate cu curtea de Viena, *noi nu putemă să cedămă în acestă cestiune!*»

Eă nu potă crede că acestă limbagiă francă și leală n'ară fi găsită celă puțină în parte ună binevoitoră resunetă în Viena!

Dără priimescă, că ne-amă fi încelată în acceptările noastre, că guvernul imperială n'ară fi luată în bună considerațiune intervențiunea noastră directă către elă; hei bine, eă susțină că atunci și numai atunci, guvernul nostru avea să se adreseze la cele-l-alte puteri. Mai susțină că, o dată cu esplicările între Bucuresci și Viena, ară fi trebuită să urmeze alte esplicațiuni cu guvernul din Belgrad și mai ales cu guvernul din Sofia, *ale căruia interese în cestiunea Dunării* suntă identice cu ale României! Susțină că cu oră-ce prețu ară fi trebuită a se ajunge la o împreună-înțelegere între guvernele română și bulgară, spre a avea aceleași vederi și aceleași acțiune în apărarea unui interesă comună!

Și acesta o dată otărîtă, nu instrucțiuni deșerte și întortochiate ca cele de mai sus trebuiau să se trimită legațiilor române, ci instrucțiuni clare, positive, cu soluțiuni practice, ast-fel în cât Europa din început să scie, să cunoscă ce ne durea, și ce România voia, întocmai cum a făcut și Austria.

În adevăr, cabinetul din Viena, o dată cestiunea pusă pe tapet, un singur moment n'a ascuns ceea ce el urmăria. Note peste note oficiale, clare, positive, arătau trimișilor austriaci din străinătate, arătau diferitelor cabinete europene ce guvernul cesaro-regescă pretindea, ce el susținea, și pînă unde el putea merge cu concesiunile sale.

Guvernul din Bucuresci însă, în mai mult de un an de zile, s'a ținut în șovăituri, în ambiguități; și nu știu dacă și astăzi el nu stăruie în această cale rătăcită. Apoi acesta era acea *politică națională* pe care d-l I. C. Brătianu îmi promitea, înaintea plecării mele la Paris, că era să urmeze și în cestiunea Dunării, ca și în toate cestiunile esteriore?

Acest *straniu mod* de apărare a politicii naționale, mărturisesc că nu'mi intra și nu'mi intră încă în cap.

Amă pretențiunea — datorită numai vârstei mele — de a crede că sîntu acel carele cunosc, dacă nu mai bine, dără cel puțin mai *de demult* cestiunea Dunării.

Cuvântul magic al Dunării a legănat copilăria mea!

Dunărea jăcă unŭ mare rolŭ în cântecile, povestirile și colindele romănesci.

Colecțiunea contimporanului și amicului meu V. Alecsandri, ne-a păstratŭ acestŭ cântecŭ popularŭ care ne arătă ce însemnăză Dunărea pentru Români :

Dunăre mamă vitează,
De când lumea 'mă stă de pază,
Ea mă scaldă, mă 'ntăresce,
Ea mă 'nchingă și mă creșce !
Sufle, trecă vântul rău,
Trecă peste capul meŭ !
Eŭ cu Dunărea suntŭ una :
Batemŭ timpul și furtuna.

Domnul Gr. Tocilescu, în remarcabila sa scriere: *Dacia înainte de Români*, (pagina 347), ne citéză unŭ pasagiŭ alŭ lui Aufidius Modestus, în care acestŭ vechiŭ scriitorŭ ne arătă că «Dacii, înainte de a merge la rebelŭ, se duceau la malurile Dunării, *luaŭ dintr'însa apă, și bând, jurăŭ de a nu se mai întorce de cât după ce vorŭ fi ucisŭ pe toți dușmanii!*»

Acestŭ obiceiŭ din timpurile strevechi s'a ținutŭ multŭ timpŭ și între Români, și a ajunsŭ pînă la noi, păstratŭ în cântecile năstre populare.

Încă astăzi după 60 de ani răsună la urechile mele două versuri din unul din aceste cântece care aŭ legănatŭ pruncia mea !

Și te du la Dunăre
De bea apă tulbure !

Nu împlinisemă încă 17 ani, când în 1834 fui trimisă la Galați, ca membru din deputațiunea de boieri bătrâni și tineri însărcinată de a întempera pe *ântăul Domnă română numitū pe vietă*, în putearea tractatului de Adrianopoli, *Mihail Gr. Sturdza*, carele după ce priimise investitura din mânele Sultanului, se întorcea în țeră ! Atunci pentru ântăiaș dată îmi vėduiū visul cu ochiū : *vėduiū Dunărea*; și tot atunci, pe frumoșele'i unde, vėduiū primele vase cu vaporū pe carele patriotul Ungur Szeczeny le înființase pe marele fluviū !

Încă pe băncile universității din Berlin, studiamă istoria sub profesorul Ranke și alțiū; și scriind și eū istoria Romăniei putuiū cunoșce și aprecia rolul ce din cea mai depărtată vechime, bătrânul Istru (Dunărea) jucă în istoria omenirii; căci și în timpurile vechi, și în seculul de mijlocū, nu o-dată la Dunăre s'a otăritū sórta lumii !

În 1840, ca profesorū de istoriă națională în Academia Mihăileană, la rēndul meū arētaiū scolarilorū și ascultătorilorū mei marele rolū ce Dunărea jucă în istoria nōstră, și cum destinatele națiunii romăne erau strānsū legate de acestū fluviū !

Domnul Moldovei, Mihail Sturdza, cu acea agerime de spiritū, pre care chiar adversariū sēi cei mai mari nu i-aū tăgăduit-o, și pre care o păstrēză pînă astăđi, cu tōte adincele sēle bătrānețe, nu putea dēră sē nu aprecieze marea importanță ce avea Dunărea pentru principate, ce putere politică și economică

avea să dobîndescă țera noastră, ce înflorire se accepta pentru porturile noastre prin deschiderea și asicurarea Dunării pentru toate paviliónele, mulțămită tractatului de Adrianopoli din 1829!

De aceea Domnul Mihail Sturdza avea de lege, ca cea mai mare parte a verei, în totă Domnia sa, să o petrecă la Galați, unde înconjurat de empori, [negocianți mari] de ingineri și de alți ómeni tehnici, sub priveghîrea sa de tota ziua, se plănuiău și se esecutaău toate acele îmbunătățiri, cari din vechiul, pe jumătate ruinatul și pustiitul Galați, aă făcutu *Marsilia Dunării!*

Ca adiotantă ală Domnului, eă nu o-dată amă fostă chiămată de ală întovărăși la Galați; și acolo, și *de la elă*, învetaiău a cunosce importanța Dunării pentru România!

Mișcările naționali din 1848 de la Iași și Bucuresci atraseră după sine ocupațiunea principatelor de către armatele turcésca și rosiană. Acéstă ocupațiune avu înriurirea sea și asupra Dunării, și mai în specială asupra gureloră ei.

Boazul Sulina, cum se dicea pe atunci *gurei Dunării* de la Sulina, de și de la 1812 nu mai era în stăpânirea Moldovei, — o-dată ce Besarabia întrégă se luase de către Rusia, — pînă la 1829, tot urmă a se ține în stare navigabilă de către Moldova. Părcălabii de Galați (prefecții) aveău anume acéstă în-sărcinare.

Însé prin tractatul de Adrianopoli gurile Dună-

rii cedându-se Rusiei, ținerea lor în bună stare trecu în sarcina guvernului rusescă.

Pe la 1848, în timpul ocupațiunii Principatelor, începuse a se respândi vuetul, cum-că autoritățile rusesce din localitate profitând de complicațiunile europene, se puseseră a potmoli gurile Dunării, seî celū puținū nu se mai îngrijaū de a le ține în stare navigabilă. Naturalū, guvernele Principatelor, și în deosebi Mihail Sturdza, se preocupă multū de acestă *astupare a Dunării* care, realizată, avea să ruineze porturile române! Guvernul austriacū fu avisatū de cele ce se petreceă la Sulina!

Mihail Sturdza era în luptă cu o parte a națiunii. Mai totă boierimea bătrână și tēneră se sculase în contra lui! Mai urmă și cestiunea astupării gurilor Dunării. Ne putēnd intra în luptă fățișă, elū se otări mai bine a abdica, de cât de a consimți ca subt ochii sēi sē se ruineze opera sa de predicțiune, portul Galați restauratū și adusū în înflorire de elū, și cu dīnsul și cele-l-alte porturi române! Acestū actū alū Domnului Mihailū Sturdza va sterge multe greșeli ale Domniei sēle; și istoria va conserva cu recunoscință amintirea acestui Voevodū carele, de și în timpuri grele, de și în luptă cu o parte a națiunii, de și sub genuchiul a douē puteri, suzerană și protectriță, totuși a avutū curajul de a *dice unū cuvēntū*, spre a păstra României libera navigațiune a *Mamei-Dunăre*, și ast-fel a cădūtū *victimă a acestui patrioticū cuvēntū*.

Și succesorul său în domnia Moldovei, Grigorie A. Ghika, făcu din cestiunea Dunării una din constantele sale preocupări. Amă temeiul de a susține, ca organizator al ministerului lucrărilor publice din Moldova, că și înainte și în ajunul încheierii păcii, dupe rebelul Crimeii, bunul Domn s'a adresat nu o dată și la Viena și la celelalte cabinete, pentru a mijloci ca libertatea navigațiunii Dunării să fie privită ca un interes european, ca marele fluviu să fie pus sub paza și garanția Europei!

Și ast-fel stăruințele și memoriile micului Domn al Moldovei n'au fost cea mai mică îmboldire a desceptării Europei în privința asicurării libertății Dunării!

În același timp, începui și eu publicarea *Stelei Dunării*. Însuși titlul noului diară arătă, care era destinațiunea sa : aceea de a popularisa importanța marelui fluviu pentru prezentul și viitorul țerilor noastre, de a descepta consciința națională asupra misiunii providențiale ce națiunea română are de împlinită la gurile Dunării.

Tractatul de Paris se subscrise. Este de prisos de a desvolta aci tot ce România datoresce acestui mare act internațional, care a dat impulsionea *renăscerii României*, tot ce noi datorim subscriitorilor acestui act, și în deosebi aceuia ce purta numele de Napoleon III.

Prin tractatul de Paris, libertatea Dunării fu

pusă sub garanția tuturilor marelor puteri europene, și îmbunătățirea navigațiunii ei pe tot cursul fu încredințată unei comisiuni europene și unei comisiuni riverane.

În această de pe urmă comisiune, aveau dreptul să facă parte și delegații principatelor Moldova, Valachia și Serbia.

Nu se organisaseră încă Principatele Române, și comisiunea riverană se și întruni la Viena; éra guvernele căimăcămesci fură invitate să și trimită delegații. Însă acestia nu putură apăra interesele române, din cauza slabelor și efemerelor guverne din Bucuresci și din Iași, cari căutaū mai înainte de toate a și asicura protecțiunea Austriei, éra nu de a îngriji de drepturile și necesitățile țerei.

Delegații români plecară capul, și subscriseră tot ce ceru Austria. Nu voiū intra aci în desvoltarea amănuntă a otărîrilor luate de această comisiune. Imi va ajunge a dice că : actul ce atunci se subscrise la Viena este prototypul anteproiectului înfățișatū comisiunii europene din Galați în 1880.

Caimacamii nu făcură nimicū spre a salva Dunărea română. Numai Europa ne veni în ajutorū. Totuși, nici Româniū nu remaseră muși. În dată ce amū avutū o tribună, în ântêiea întrunire a Adunărilor electiv, *cestiunca Dunării* veni d'înaintea lorū, celū puținū d'înaintea Adunării din Iași.

Cestiunea Dunării atunci era încă mai puținū cunoscută de cât astă-đi. Totuși însē *instinctul na-*

țională, de pe atunci, făcea pe fie-care să presimță, că această cestiune punea în jocu toate drepturile, toate interesele, tot viitorul României. De aceea, *prin instinctă*, deputații Moldoveni protestară în contra otărîrilor luate la Viena.

Și ca deputatū în acea adunare, și ca amicū alū delegaților Moldoveni. îmi fu datū și mie să vedū și să studiezū protocoalele și actul finalū alū comisiunii riverane din Viena; ba chîar amū avutū subt ochi corespondința urmată între guvernul Calmacamului N. Vogoridi și delegații dd. P. Donici și L. Steege, și însuși o parte din corespondința delegatului Valachiei d. N. Rosetti.

Maî apoi în 1860 ca președinte alū consiliului de Miniștri în Moldova, și în 1863-1864 ca președinte al consiliului de miniștri alū României, negreșit că amū trebuitū și amū pututū cunoșce toate încercările ce din timpū în timpū se făceaū de către cabinetul din Viena spre a se asicura Austro-Ungariei pozițiunea *privilegiată și excepțională*, pre care bărbații sēi de statū o urmărescū de unū quartū de seculū cu atâta tenacitate și patriotismū austriacū, când în cestiunea regulamentării Dunării, când în aceea a spargerii Porților-de-ferū!

Nimeni nu va tăgădui asemenea că, Ministru de esterne alū României și delegatū alū Domnului la Congresul de la Berlin în 1877, n'amū fostū pusū în pozițiune de a cunoșce nu numaî ce acolo s'a otărîritū, dēră și ce s'a vorbitū și s'a tratatū în această

cestiune, înainte de a se ajunge la primirea art. 55 ală tractatului care regulăză cestiunea Dunării!

Suntă dără în dreptă de a susține că *cunoscă cestiunea Dunării*, ca unul ce amă studiat'o nu de astăđi, ci cam de la anul 1837, adecă de *patru-deci-și-patru anł*. Susțină și pretindă că în tot casul, o cunoscă mai bine, de cât acelă ce în 1880 și o parte din 1881 a dirigită afacerile năstre esteriore și carele în totă timpul acesta 'și-a întrebuintă activitatea nu spre a studia și apăra drepturile și interesele năstre în străinătate, — acésta o potă afirma și o și afirmă acei ce 'i-aă succedată în capul foreing-officiului nostru, și tođi capi de serviciu din acestă ministeră — ci *spre a vna decorađiună și a organisa bănci!* (1)

Când dără, ocupând la Paris postul de ministru ală României, priimită atâtă notă a Ministrului de esterne, anunțându'mă că *cestiunea Dunării era la ordinul de đă ală Europei*, nu ura contra Austriei, — căci âncă o-dată o afirmă, nu urescă nici o țără, nici o nađiune străină, nu urescă, ci din contra chiar admiră pe Ministrii străini cari 'și facă datoria apărând drepturile și interesele patriei loră, chiar în contra țerei mele, regretând numai că Ministrii țerei mele nu 'și facă asemenea datoria apărând cu aceeași tenacitate drepturile țerei năstre, —

(1). Suntă silită a întrebuinta astă limbagiă aspru, dără deplină justificată, în fața chipului *nedemnă* cum fostul Ministru m'a atacată de trei ori în Senată.

nu vre-ună interesă de partidă, căci eă și astăđi amă pretenđiunea de a face parte — de și nedisciplinată și fără botniță — din partidul liberală, nici chiar vre-o ură personală în contra șefului foreing-officiului, — căci eă nici-o-dată amă râvnită laurii închiăi-ătorului convenđiunii comerciali cu Austro-Ungaria, — nici unul din aceste sentimente m'aă făcută să daă *strigătul de alarmă!*

Numaă consciința nađională, numaa bunul simđă, numaa esperiința m'aă făcută să mă încercă să desceptă pre acei ce dormiaă pe rîpa prăpastiei!

Prin chiar ântăia mea depeșă răspundătoare circulării seăe din $\frac{23 \text{ Iuniă}}{6 \text{ Iuliă}}$ 1880, eă dera điseiă Ministrului de esterne, că cestiunea Dunării era mai importantă de cât chiar cestiunea Besarabiei, fiind-că, după mine, Besarabia era numaa ună brađă ală corpului nostru nađională, când Dunărea îi era însuși stomachul și întregul organismă!

Îlă rugamă dera ca să cumpănescă totă gravitatea cestiunii, și mai înainte de tôte să se esplice francă și leală cu cabinetul din Viena. precum acăsta îlă mai consiliamă de a face, când eramă ministru de interne în același cabinetă.

Écă ce'i telegrafiamă prin depeșă mea din 10 Iuliă, anul 1880 :

Amă priimită nota d-văstre confidenđială sub No. 10549, privitoare la regulamentul de navigađiune ală Dunării. Affacere fôrte gravă și urgentă. Noi nu ară trebui să astep-tamă pină la Noembre spre a lua o atitudine pronunțată.

Adunarea Comisiunii dunărene nu va fi de cât o simplă

formalitate pentru a regula otărîrea europeană, pe care Austria caută a o obține de pe acum. Prin urmare, opiniunea mea este, că *arū trebui mai întîi* a ne esplica cu cabinetul din Viena, și a'î dice că România nu pôte priimi ca Austro-Ungaria să ia parte în Comisiunea statelorū riverane, nefiind riverană între Porțile-de-ferū și Galați. Interesul nostru nu este chiar, ca navigațiunea de-a-lungul țermurilorū nōstre să fie regulată prin altūi, de cāt noi. Vē previnū că Austria lucrēzā deja lîngă puterile subscriitōre tractatului de Berlin ; ea face mai multū : sciū pozitivū că ea voesce a cāstiga Bulgaria și Serbia la causa sa, făcēndu-le a crede că guvernul românū nu voesce a le admite în comisiunea delegațilorū însărcinați de a opina asupra regulamentului.

Prin urmare, eū credū că arū fi bine cāt mai curēnd de a ne trāmite din Bucuresci, la toți represintanții Romāniei în străinătate, *instrucțiunī clare și positive*.

În tot cazul, nu asteptați întrunirea Comisiunii spre a vē pronunța, căci pînă atunci pôte că totul să fie regulatū între puteri. Pentru mine cestiunea Dunării imi pare mai importantă de cāt cestiunea Arab-Tabiei și chiar a Besarabiei. Asteptū instrucțiunile d vōstre, etc.

Étā ce mai telegrafiamū d-lui Ministru de esterne în 18 Iuliū 1880 :

. . . . În aceeași zi, cum făceamū visitele mele membrilorū corpului diplomaticū pre cariī nu'ī vēdusem încă, amū fostū de amū vēdūtū și pe contele Goluchowski, care gerēzā provisoriiū ambasada austriacă. Elū 'mī-a vorbitū celū d'ântēiū de cestiunea Dunării, dicēndu-mī că scie că eramū contra proiectului austriacă. 'Î-amū respunsū că nu eramū, ca represintantū alū guvernului meū, în stare de a'î dice ceva, ne-priimind nici o instrucțiune ; dēra ca vechiū membru alū ministerului și ca românū eū deplāngeamū acelū

proiectu, și că aru fi fostu mai bine, ca o înțelegere să se fi făcutu între ambele guverne, înaintea înfățișării proiectulu. Din această conversațiune amu trasu convicțiunea, că de mai multe luni guvernul austriacu lucrază pe lângă marile puteri, spre a obține de pe acum consimțimentul loru la acestu proiectu.

În mijlocul conversațiunii, contele Goluchowski m'a întrebatu dacă credeamă că în casul, când puterile aru accepta proiectul, guvernul românu l'aru recunósce și aru consimți a'și trãmite delegatul în sênul comisiunii statelor riverane. Amu rêsponsu că nici eu, nici guvernul nu eramă în măsură de a rêsponde la o întrebare atât de gravă, și că aparține națiunii de a se rosti în modu definitiv prin glasul parlamentulu.

Din rezultatul conversațiunilor mele cu ómenii politici, este câstigatu pentru mine, că Austria nu va ajunge ușoru la scopurile sêle, că *cestiunea nu aru putea fi decisă prin simplă majoritate*, déră că aru trebui unanimitate de voturi, și că această unanimitate cabinetul de Viena nu va avea-o nici o dată. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ce ni se cere însé, este *ca să glicemă francu ce noi voimă*, și să ținemă pe lângă tóte cabinetele același limbagi și aceeași atitudine. *România fiind stutul celu mai interesatu*, [în cestiune], fiind-că posedă opt decimi (?) ale țermurilor dunărene, *va fi ascultată în consciință, și pe proiectul sêu se va face discuțiunea*.

Mi-ați făcutu onórea de a'mi cere opiniunea asupra soluțiunii ce aru fi de sprijinitu. Étlă-o. Trebuie să stăruimă spre a face să triumfe soluțiunea ce a fostu pusă înainte de Austria însuși, și chiar de către baronul Haymerlé însuși elu la Congresul de Berlin. Tractatul de Berlin nu prevede nici o comisiune de staturi riverane; fiind-că d'antéiu între Porțile-de-feru și Galați nu suntă de cât doué staturi adevêratu riverane : România și Bulgaria. Serbia nu este

riverană de cât pe unŭ forte micŭ percursŭ alŭ Dunării în jos de Porțile-de-ferŭ; ea dără n'are nici unŭ interesŭ mai la vale de Porțile-de-ferŭ; ea dără va fi pururea alătura cu Austria. Prin urmare o comisiune de riverani, chiar fără Austria, nu ne-arŭ fi bună întru nimic, fiind-că ne-amŭ găsi singuri în față cu Bulgaria. Europa însê nu va priimi nici o-dată asemenea comisiune; și ecă pentru ce Austria voiesce a'și avea intrare și votŭ în sênul acestei comisiuni, cu misiunea, dicându'și, de a represinta în ea interesele europene. Îmi permitŭ dără de a combate opiniunea domnului Pencovicŭ, țintind de a ajuuge la crearea unei comisiuni de riverani. Pentru independința noastră este mai bine sê nu fie de locŭ comisiune de staturŭ riverane, ci în locul ei *sê fie ênsuși comisiunea europeană, care sê redige și sê supraveghîdze regulamentele de navigațiune pînă la Porțile-de-ferŭ. Ast fel fie-care statŭ riveranŭ arŭ putca aplica pe teritorul sên regulamentele promulgate de către comisiunea europeană; și n fie-care anŭ comisiunea europeană arŭ delega unŭ comisarŭ însărçinatŭ de a supraveghîa esecutarea.*

Acastă soluțiune, v'o mai repetŭ, a fostŭ presintată de baronul Haymerle în Congresul de la Berlin. Vedeți *Protocolul unŭ-sp-e-dece.*

Acastă soluțiune, nerêdicând nici uneia din puterile europene dreptul de a se rosti în afacerile Dunării între Galați și Porțile-de-ferŭ, are tôte șansele de a fi adoptată de diferitele cabinete.

Suntŭ în dreptŭ de a spera că vomŭ putea ajunge la acestŭ rezultatŭ, dacă vomŭ sci *la timpŭ, și cu energiă,* a combate fatalul proiectŭ alŭ Austriei. Prin postă voiŭ avea onôrea de a vă desvolta cele-l-alte considerațiuni cari militêză în favôrea acestei soluțiuni.

In tôte convorbirile mele, amŭ avutŭ grija de a pune pe guvernul meŭ în de-afară de chipul meŭ de a vedea și de a

lucra, declarând că eu vorbiam în mod academic, și după propriile mele apreciațiuni. Îmi ia numai libertatea de a vă preveni, că guvernul austriac lucrează energic pe lângă toate cabinetele, și că prin urmare, noi trebuie să facem asemenea. A aștepta pînă ce comisiunea se va aduna la Noembre, ar fi a ne espune să fim osîndiți, fără chiar a fi fost ascultați.»

Cestiunea Dunării era atît de pușin cunoscută la Ministerul de externe, și de și ea era la ordinea zilei, titularul se puse atît de pușin a o studia, în cît d-sa nu și dădu măcar ostenela de a ceti *protocolul unŭ-spre-dece* alŭ Congresului din Berlin, în care se vede *soluțiunea ce eu propuneam* în principu ca *insuși soluțiunea* propusă de baronul Haymerle. În memoriul meu No. 1, cetitorii mei au putut vedea pe largu, testul propunerii făcute de plenipotențiarii austro-ungari.

Ca dovadă a ignoranței sële, ecă ce ministrul de externe, îmi respundea prin depeșa sa din 21 Iuliu No. 11,625.

Asteptu cu posta desvoltarea soluțiunii ce propuneți pentru cestiunea Dunării, pentru că ea merită totă atențiunea noastră. *Nu am găsită acestă opinie rostită în protocolul unŭ-spre-dece.*

Atragu atențiunea d-vostre asupra cestiunii cabotagiului, care este cea mai importantă pentru noi. Nu aveți temă, că dacă va fi ca comisiunea europeană a Dunării să redigeze regulamentele de navigațiune, pînă la Porțile-de-teru(1) ea să nu păstreze acestu dreptu (cabotagiul) pentru

(1) Ministru nostru de externe nu și dase ostenela să cetescă mă-

tôte națiunile, și se nu lipsescă de acestu dreptu pre statele riveranc ?

Acésta este o cestiune care nu se pôte trata prin depeșă telegrafică. Te potü însë asicura, că noi lucrămü cu grijă și prudentă, și că vomü căuta a apăra interesele năstre. In tot casul, nu trebuie sē privimü o singură parte a cestiunii ; trebuie sē o considerămü pe tôte fețele ei.

Cum se va vedea din acestu respunsü, Ministrul de esterne alü României fațișü ținea în cestiunea Dunării a se arêta mai catolicü de cât Papa ! Adecă ținea *la cabotagiü* la care însăși Austria nu mai stăruia, și acésta încă de la conferințele de la Paris din 1858 ! Ce însemna însë acéstă pretențiune ? Nimicü mai multü de cât de a da cabinetulu din Viena dreptul de a țice *celorü-l-alte cabinete* : « vedeți pre diplomații din Bucuresci ; ei, în *sovinismul* lorü, mergü pînă a voi ca sē ve închidă Dunărea, voind a o păstra numai pentru *viitórele lorü corăbii* ; puteți déră lăsa acestu fluviü europeanü în mâna unorü ómeni atât de puținü cunoscători în marile cestiuni de navigațiune și de comerciü fluvialü ?

In zadar Comisarul nostru de la Galați, prin cele ânteiu ale sēle raporturi, în zadar represintanții României în străinătate se siliră a areta Ministrulu de esterne, că d-sea nu cunoscea cestiunea, că cabotagiul de pe Dunăre, rezervatü numai statelorü riverane, fusese respinsü de tôte Puterile împreună cu Austria încă în anul 1858 ; că cu a-

car art. 55 alü tractatulu din Berlin spre a sci, *că nu altü*, ci comisiunea europeană avea sē redige aceste regulamente.

semenea propunere domnia-sa urma o cale greșită, fiind-că indispunea toate puterile europene în contra României, și așa le sileau să se unescă cu propunerile Austriei, cari erau mai liberali pentru comerțul lumii, de cât pretențiunile restrictive ale României, tinzând aceste din urmă a *excluce din navigațiunea fluvială a Dunării toate paviliónele stateloră riverane.*

În adevăr cu asemenea opinii ale ministrului nostru de externe, ce devenia pozițiunea ministrilor Români în străinătate, chiămați a combate anteproiectul austro-ungar care nu coprindea un singur cuvânt privitor la rezervarea cabotagiului numai pentru statele riverane? Ce limbăgii nedibacii și periculosi erau ei siliți să fie, mai ales diplomații români acreditați pe lângă guvernele de la Londra, Paris și Roma, a căroră bastimente pînă astăzi exercită neîmpiedecată cabotagiul pe totă întinderea Dunării și a Prutului! Traducând în adevărata sea înțelegere depeșa espediată din Palatul Blaremburg, (1) nu eram siliți să dicem cabinetelor pe lângă cari eram acreditați: «Vă rugăm interesați-vă de cestiunea Dunării, apărați-ne de pretențiunile Austriei, care voesce a deveni stat riveran, acolo unde ea nu are un palmac de pământ, care voesce a se aședa în casa noastră, și noi dreptă recunoscintă vomă escluce paviliónele vóstre, co-

(1) Ministerul de externe este aședat în Bucuresci în palatul Blaremburg.

merciulă vostru din navigațiunea fluvială a Dunării!
 Tóte aceste dovedî de *necunoscintă a c-stiinii*, spre a nu ȃdice mai multu, ministrii români acreditați în străinătate, le aduceau la cunoscința ministerului de esterne. Domnul Callimaki-Catargi, prin o a-nume depeșă, aceea din 22 Augustu 1880 No. 27, îi supunea nedumerirea sea în privința pretențiunii ministeriali de a confunda ca într'o *olla podrida*, cum ȃdicu Spaniolii, seú într'unu *talmes-balmes* cum ȃdicu Româniil; doue principie diametral opuse : *libertatea Dunării și cabotagiul opritu puteriloră maritime!*

«D-vóstră, ȃdicea ministrul românú de la Londra, mă indatorați se ȃdicu, că guvernul nostru sustine principiul libertății navigațiunii pe Dunăre, și în acelașu timpú și dreptul de cabotagiú rezervatú numai statelorú riverane. Cum se potú concilia aceste doue principii contrare? In Congrésul de la Paris, dreptul de cabotagiú n'a fostú admis pe nici o parte a fluviului, și n'a fostú nici o dată practicatú pe partea sea inferióră, de óre ce compania austriacă ilú esercită în concurență cu bastimentele turcesci și grecesci. A revendica acum acestú dreptú, arú fi în adevărata nóstră pagubă; amú face numai jocul Austriei, indispu-nénd tótă lumea în contra nóstră. *Aicea (in Londra) amú perde tóte simpatiile, și presa anglesă afirmă de-ja prea multú, că politica nóstră este cu totul infeodată acelei ge mane.* In asemenea condițiuni mai bine e de a nu trata acéstă afacere cu guvernul anglesú, și de a astepta viitóreă sesiune a comisiunii europene pentru a lua o atitudine oricare. *Déră Occidentul nu va mai pune nici o basă pe noi!*

Ce respundea ministrul din Bucuresci la aceste adeverate și temeńnice observațiuni ale Ministrului din

Londra ? Ce întîmpina elū la revelațiunile domnului Callimaki-Catargi despre opiniunea guvernului și a presei englese !

Respunsul ilū găsimū în depeșa ministerială din 23 Augustū 1880 sub No. 13589, (Colecțiunea publicată de D. C. Catargi pag. 12) Respunsul ilū avemū în următorea frasă care va face epocă în istoria diplomației Române :

«Unū generalū, înainte de a începe bătălia, trebuie să sonda terenul, și să pregătēscă apărarea sea. Avemū rațiuni numeroase de a nu procede pentru momentū almintrelea de cāt v'amū indicatū. N'aveți nevoie de a lovi pre nimene, nici pe Austria. Ce spuneți în privința cabotagiului este atāt de puțin adevēratū, că Anglia, în tractatul ce a închiăiat a-nume cu noi, a recunoscutū dreptul acesta de cabotagiū. Țineți-vē dēră de instrucțiunī !

Ași voi a sci, ce ȃice Ministrul englesū acreditatū în Bucuresci despre teoria cabotagiului — pe care guvernul britanicū și l'a rezervat în porturile sēle maritime — aplicată la Dunăre în privința bastimentelorū englese !

Ceea-ce sciū este, că domnul C. Catargi, cu *totul nedumeritū*, ca și alți Ministrii romāni trimiși în străinătate, s'a mărginitū a'i rēspunde. (Veđi depeșa din 24 Augustū 1880. No. 28. Colecțiunea pag. 13).

Vē mărturisescū că în urma explicărilorū ce amū preschimbatū. *nu mai vedū nici de cum clarū în cestiunea care ne ocupă*. Precum m'ați fostū îndemnatū, mē povățuisemū de ideile emise de comisarul nostru de la Galați pentru a face memorandumul cerutū. Nouele d-vōstrē instrucțiunī mē des-

partă de acele idei, spre a'mi deschide o *direcțiune care nu o pricepă!* etc.

În adevăr și alții n'au pricepută și nu voră pricepe mult timpă, ceea ce ministrul nostru de esterne a voită a înțelege prin cuvintele, «*țineți-vă de instrucțiuni*», când acele instrucțiuni ne recomandă memoriile d-lui colonelă Pencovică, *cari tocmai combată theoria cabotagiului*.

Ceea însă ce scimă și amă înțelesă, cu toți căți amă cetită depeșa de mai sus a domnului Ministru de esterne, este că falmăsa frasă a sea : *Ună generală înainte de a începe bătălia trebuie să sondeze terenul, să pregătăscă apărarea sa*, cuprinde unul din acele adevăruri, cari au făcută nemuritoră pre d-l La Palisse, și care a asicurată autorului ună succesă nebună de risete din partea tuturilor acelora subț ochii căroră a căduță *acastă memorabilă depeșă*.

Acestă modă straniă de a apăra interesele și drepturile năstre, adecă *fondul* acestei corespondințe, care dovedesce necapacitatea cea măi mare unită cu ignoranța cea măi profundă a însăși cestiunii, trebuia să atragă atențiunea *puritaniloră năstri*, érá nu cestiunea cu totul secundară și din capul locului deslegată, dacă d-l Callimaki-Catargi, pusă în stare de legitimă apărare, a făcută bine saă réu de a da la ivélă *dovădile prostiei ministeriali!* Și în totă casul nu aveaă dreptul să strige *in contra rumperii secretului profesională*, tocmai acei cari, pentru a pune mâna pe corespondința confidențială

urmată între Ministrul L. Catargi și între funcționarul sef administrativ, au violat casele acestora, deveniți simpli particulari, și au mers pînă a sfărâma garderobele și toaletele femeilor lor?

Nu intră în creșterea mea, în deprinderile și principiile mele de a arunca în capul adversarilor mei imputarea de *rea credință* sau de *trădare*; însă, susțin că în conducerea afacerilor esteriore, jenevirea, nesciința, neapacitatea, și mai ales *șirellicul* decorat cu numele de artă diplomatică, au adus nu o dată pentru o națiune consecințe mai fatale de cît chiar trădarea cea mai vedită.

Susțin că aceste *calități negative* au președut la tratarea cestiunii Dunării, și acesta din început și pöte... pînă astă-zi (1). Când mă convinsei de reul drum ce se apucase în palatul Blaremburg, socotii de a mea datoriă, și ca funcționar al statului, și ca român, să pun pe guvernul meu în pozițiune de a cunoșce starea legală a cestiunii Dunării. Mă otărîi de a mă așea pe lucru. Mi-am rechiămat vechile suvenire în ajutor, am adunat vechile documente și scrieri asupra Dunării, și am luat în studiu testele, ca ast-fel să pot presinta ministeriului un *Vademecum* al cestiunii Dunării, începînd de la conferințele din Viena, tratatul dela Paris și pînă la acelu de la Berlin.

(1) O mică rezervă. D-l E. Stătescu este înteu ministru care a studiat starea legală a cestiunii Dunării; însă el scie tot-o-dată că *corabia este înecată*, prin priimirea comisiunii miste, — și că de acum nu' mai rămăne nimic de făcut, de căt să se silăscă a salva din acest naufragiu ce se mai pöte salva. Puțin lucru !

O altă considerațiune și mai importantă mă îndemnă să facă această lucrare, și tot prin ea se arată guvernului gravele consecințe ce puteau rezulta pentru țară din *conduita echivocă* ce făcea baza activității seale.

Pretutindenți unde mă adresam, cu orî-ce diplomat, cu orî ce om public intram în conversațiune despre această cestiune ardetore, găsim o generală indiferință, deși ascunsă sub cuvinte de o banală bună-voință, care între oameni bine crescuți și mai ales între diplomați sunt moneda măruntă a politeții.

Sub cuvintele cele mai dulci, mi se areta un dureros scepticism, în *privința otăririi guvernului nostru de a apăra Dunărea în contra pretențiilor cabinetului din Viena*. «Suntem încredințați, mi se dicea, că ceea ce d-vastră ne spuneți despre îngrijirea ce se manifestă în România, de a vedea Dunărea d-văstre pusă în sfera unei influințe exclusivă, este o dréptă preocupațiune a țerei d-văstre, și corespunde ideilor și simțimentelor d-văstre proprii. Dără guvernul d-văstre, ore tot așa privesce cestiunea? Limbajul d-văstre nu'lă țină unii din colegii d-văstre! Unde d-văstră aveți representanți, îi are și Franca; he! bine, ministrii noștri ne raportază că pe lingă alte cabinete nu se ține tot limbajul ce 'lă țineți d-văstră.»

Ba se mergea și mai departe. Mi se da a înțelege că erau indicii, că se scia chiar pozitiv,

că între cabinetul din Viena și acelă din Bucu-
rescî, și urmasse o împreună-înțelegere, că, subț óre-
cari condițiunii secundarî, guvernul română și *ac-*
ceptase înființarea Comisiunii miste, și participarea A-
ustriei în acestă comisiune, și acesta cu multe lunî
înaintea notei domnului Ministru de esterne din 10
Martiu 1881, prin care ni se notifica că elă *primia*
comisiunea mistă! Și apoi se sfirșia prin a mi se
dice, éráși în limbagiul celă mai fină, că *esistaă*
îngagemente, și că dacă aceste se negăă, era numă
spre a se arunca pulbere în ochiă acelora ce vroiaă
a prea vedea multă, și *spre a liniști șovinismul ro-*
mână, pentru a mē servi de espresiunea contelui
Andrassy, dupe întórcerea sa de la Sinaia.

Acestă neîncrēdere în otărirea seriósă a guver-
nului nostru de a respinge immixtiunea Austro-
Ungariei în apele nóstre nu mi s'a arētată numă
mie; și altoră agenți românî li s'a ținută același
limbagiū. Guvernele străine credeaă că nu se
cuvenea a se prea lua în seriósă împotrivirea
nóstră.

În adevērū în sēnul comisiunii europene, s'aū
petrecutū, și nu o dată, nisce curiósse dialoguri
între baronul Haan delegatul austro-ungarū și
între colonelul Pencovici delegatul nostru, dialo-
guri reproduse testuală în protocélele oficiali ale
Comisiunii!

Regretū că nu amă sub mână protocélele comi-
siunii europene din 1880 și 1881; ele suntū fórte

instructive, și ași fi reprodusă chiar *testul* dialogurilor urmate între delegatul austro-magyară și între delegatul român.

Resultatul lor însă este acesta : de câte ori colonelul Pencovici, *în numele său*, se roștia în contra înființării Comisiunii miste, baronul de Haan îi răspundea : acesta este opiniunea d-tăle, *nu este opiniunea guvernului d-tăle*. Ba a mersu și mai departe pe la finele anului 1880, susținând că este în pozițiune *de a afirma și dovedi*, că *guvernul român va primi comisiunea mistă*. În urma acestei afirmațiuni cutezătoare, a urmatu, se pretinde, între ambii delegați, unu dialogu și mai energicu, pe care protocolul ședinței nu lă-a reprodusă de cât în partea sea cea mai slabă.

Este a fi de o naivitate rară de a crede, că cuvintele delegatului Austro-Ūngarū nu aū ajunsă a fi cunoscute de tóte cabinetele europene, și că acestea n'aū trasă din ele consecința naturală și logică, cu atâta mai multă că nu sciū ca guvernul românū să fi protestatū în contra acestorū cutezătoare afirmațiuni ale baronului Haan, și cari constituiescū atâtea revelațiuni sdrobotóre în contra guvernului nostru.

În fața acestorū revelațiuni, nu aveau dără dreptate ómenii de statū din străinătate, de a nu primi de cât cu unū zimbetū ironicū asicurarile nóstre despre nestrămütata nóstră otărire de a apăra Dunărea în contra supremației străine?

Era de datoria mea să aducă la cunoștința guvernului falsă pozițiune, ce prin această conduită ambiguă, echivocă, neotărită, prin această politică după perdea, se făcea represintanților României pe lângă guvernele străine.

Aceste deosebite considerațiuni au fost motivele pentru cari cu trudă, cu rîvnă, cu durere de inimă am lucrat raportul meu cel d'ânteiu, pe care l-am adresat ministrului de externe în 10 August 1880, și care figurează mai înteiu în această publicațiune, pusă sub tipar încă sub ministerul domnului Dimitrie Brătianu, adecă în Mai 1881!

Acest raport-memoriu a avut o curioasă sortă. Tota lumea a vorbit și vorbește și astăzi despre el; și cu toate acestea, *afară de trei persoane*, nimeni nu l'a vădit, nimeni nu l'a citit. Indată după sosirea scrierii mele în Bucuresci, d-l ministru de externe, în ajunul de a pleca la Marienbad, a avut bunătate a-mi telegrafia că era o lucrare importantă, și că se va folosi de dînsa. De atunci însă d-sa și-a schimbată opiniunea și ecă cum a calificat-o în ședința Senatului din 16 Ianuariu 1882:

«Memoriul cel scris trămis, repetu, din Paris *fără a fi cerut*, (1) nici în înțelegere cu guvernul din Bucuresci, *e a în forma cea mai violentă*, și con-

(1) Domnul V. Boerescu, comite o nee-actitate. Mai repetu ceea ce mi telegrafia în 9° iuliu 1880: «Așteptu prin postă dezvoltarea soluțiunii ce propui pentru cestiunea Dunării, căci ea merita totă atențiunea noastră etc.»

stituța unū rechisitorū în formă în contra unei mari puteri.

Curând după aceea, eși la lumină o broșură prelucrată, scrisă în Marienbad, scrisă de aceeași penă oficială care a scris și memoriul în cestiunea Ovreilor, tipărită. mi se pare, cu aceleași litere, în același formatu cu care a apărut broșura citată mai sus. Acastă lucrare ce pōrtă titlul de «*Mémoire sur l'exécution de l'article 55 du traité de Berlin. Vienne 1880*», se răspândi în țēră și în străinătate sub timbrul ministerului de externe alū României și se adresă tuturilor legațiunilor din străinătate. Ba, se întēplă ceva și mai curios! În străinătate, și mai ales în cercurile oficiali din Viena, se susține de domnul Boerescu și de clienții sēi, că acastă lucrare era memoriul pre care ministrul României la Paris, Kogălniceanu, îl u adresase guvernului sēu. În țēră din contra, se afirma cu laudă, că broșura se datora penei d-lui Ministru de externe. Cu tōte denegările mele, încă astă-đi suntu spirite cari 'mī atribue paternitatea acesteī o pere. N'amū vēđutū în sesiunea acēsta, cu ocașiu-nea discuțiunii asupra rēspunsului la mesagiul regalū, pe deputatul P. P. Carp imputându-mī publica-rea acesteī lucrări, ca o propagandă nepermisă unū agentū diplomaticū? Acastă broșură însă nu era și nu putea sē fie a mea. În adevērū autorul ei a împrumutatū cu mâini largi mai tōtă partea istorică cuprinsă în raportul meū, însă la finitū elū revenia

la ursul său favorit, cum dice francesul, *la apăra-rea cabotagiului, rezervată acesta numai statelor dunărene.*

Eū speramū că munca mea va priimi singura rēsplătire ce aşteptamū, aceea că guvernul romānū, pusū acum în poziţiune de a cunósce cu deplinătate *starea legală a cestiunii Dunării* în tóte feţele ei, se va otări a lua o decisiune, a adopta o liniă de urmare bine definită, şi că la finitul finitelorū, *generalul din palatul Blaramberg*, după ce avusese tot timpul şi cu prisosinţă, spre a sonda terenul, spre a se pregăti, va începe o-dată *bătălia*, adecă ne va da instrucţiuni lămurite şi positive, şi ast-fel va pune pe represintanţi Romāniei în străinătate în poziţiune, de a arēta cabinetelorū europene, care era chipul de vedere al cabinetului din Bucuresci, care era soluţiunea la care elū da preferinţă!

Însē acceptarea noastră fu zadarnică; aceeaşi politică îndolósă, întunecată, contradicătoare, *şirétă*, urmă şi mai în urmă. Şi în acelaşi timp, erau puteri ai căroră ministrii de esterne ţineau represintanţilor romāni următorul limbagiū : «Recunóschemū că Romānia este statul celū mai interesatū în cestiune. Europa este datóre de a o asculta. Nu ve ţineţi dēră în generalităţi, *nu ne veniţi cu negaţiuni*; spuneţi-ne fără multe strigăte, fără întorsături de cuvinte : *care este soluţiunea practică ce o socotiţi mai priinciosă* pentru drepturile şi interesele d-vóstre; şi credeţi

că asupra acestei soluțiuni Europa va delibera și otări!

Aceste cuvinte amicali și minghîitoare se aduceau la cunoștința palatului Blaramberg; însă óspele lui se mîrginea a ne rîspunde: *țineți-vă de instrucțiunile date*; și singurele instrucțiuni ce le aveamă erau faimósele *poște* ce însoțiau memoriile colonelului Pencovicí! «*Cercetați, sondați, déră acele idei cari știți de mări 'nainte că nu aú sã fie acej tate, nici sã le provocați!*»

Mai mult încă. Prin telegrama sa circulară din 21 Decembre 1880, domnul Ministru de esterne încunosciințase pe represintanții Români din străinătate, că *comisiunea europeană*, întrunită în sesiune la Galați, se rostise în majoritate, și cu reserva aprobării guverneloră loră respective, în favórea înființării *Comisiunii miste sub presidința Austriei, dreptú de apelú la comisiunea europeană pentru tóte cestiunile de fond*, etc.

Ministrul se mîrginla a ne comunica acéstă otărire importantă a Comisiunii europene, ca o noutate din categoria aceloră cari se reproducú de diare sub rubrica de : *sciri díverse*.

Nici o reflecțiune, nici o obiecțiune în contra acestei soluțiuni; nici o instrucțiune dată noș spre a stărui pe lîngă cabinetele europene de a nu se aproba opiniunea comisiunii europene din Galați, adică de a nu se accepta înființarea *Comisiunii miste* care, cu dreptú de apelú orí ba, cu votú preponderantú orí ba, recunoscutú Austriei, *totuși da totul*

Austriei, fiind-că însuși prin simpla înființare a comisiunii miste, cabinetul din Viena dobîndia ceea ce mai mult de două-deci de ani urmăria fără succes, adică de a i se recunoște *dreptul de stată riverană acolo unde Austro-Ungaria nu are țermuri*, și prin acésta, o mai repetă, dobîndia o pozițiune privilegiată și excepțională pe întinderea Dunării bulgaro-române !

Ună represintantă română ceru atunci — pe la a doua decadă a lui Decembre 1880 — de la guvernul său să i se trimită ună resumată de obiecțiunile ce cabinetul din București credea a redica în contra dispozițiilor consimțite de majoritatea Comisiunii miste. *De-abia o lună mai târziu*, adică în 20 Ianuariu 1881, d-l Ministrul de externe se otări a răspunde că « soluțiunea propusă de delegatul englesu ară putea servi de basă a unei înțelegeri ; că *suntă mai multe moduri de a ajunge la acestu scopu*; și că *guvernul român ară fi dispus a accepta unul din aceste moduri* ! Tot aceeași ambiguitate, și neotărîre de a spune clară și pozitivă ceea ce se voia !

Același ministru român, nemulțumit cu acestu răspuns dat în stil sibilic, prin telegrama sa din 21 Ianuariu 1881, anunță că cabinetul din Viena negociază cu cabinetul de . . . spre a ajunge la o înțelegere în privința cestiunii Dunării, că acestu din urmă cabinetu, înainte de a răspunde la propunerea austriacă, doresce a cunósce cugetarea guvernului român într'unu modu practic, că așa fiind, elu ține a avea ună răspunsu la puncturile următore :

a) *Guvernul român nu primesce să nu înființarea comisiunii miste ?*

b) *Este a se primi în această comisiune, pe lângă statele riverane, numai pe Austro Ungaria, s'eu ară conveni mai bine ca pe lângă Austria să facă parte din comisiune și o alta din puterile cele mari ?*

c) *Guvernul român este elă pentru dreptul de apelă în toate cestiunile, s'eu numai în a-nume casuri, și pentru anume statură determinate ?*

Trecu șese zile, și ministrul nostru de esterne nu răspunde nimic. Atunci reprezentantul României prin o nouă depeșă, și anume în 27 Ianuariu 1881, întreabă pe palatul Blaramberg, dacă precedentă sea depeșă s'a priimită, dacă suntă a i se trimite instrucțiunii mai complete, s'eu dacă elă trebuie să se ție și în viitoru de *indicațiunile nedeterminate* ce i s'au dată pînă atunci!

După două zile în fine, i se trimise unu răspuns, adecă în 28 Ianuariu. Ecă-lă : *« Represintantul nostru la... nu are trebuință, de-o-cam-da'ă, de nici o altă instrucțiune complementară; indicațiunile precedente precum și protocoalele discuțiunilor comisiunii europene îi suntă îndestulătoare, spre a'î permite de a înțelege dispozițiunile cabinetului pe lângă care este acreditat, și că, pentru ca guvernul român să aibă idei definitive, elă trebuie să cunoscă mai înteu terenul !! »*

Tot acelă limbagiū strategicū. De la Iuniū-Augustū 1880 pînă la finitul lui Ianuariū 1881, și mai în urmă încă pînă la eșirea sa din cabinetū, noul

Fabius Cunctator(1), cum se vede, s'a ținut neconținută de adevărul domnului de La Palisse : « *Ună generală, înainte de a începe bătălia, trebuie să sondeze terenul și să pregătască apărarea sa.* »

Intr'acestași timp cabinetul din Viena nu numai că dase bătălia, *dără o și câștigase* ; căci precum am văzut, *majoritatea comisiunii europene priimise deja în principiu comisiunea mistă, și, ce este mai gravă, o priimise și guvernul român, și acesta fără încuviințarea camerilor, fără chiar a le spune un cuvânt despre această concesiune importantă, și dupe mine definitivă !*

Hei bine, eu întreb pe cetitorii mei cei mai necunosători despre afacerile și cuviințele diplomatice : în *fata răspunsului negativ* al ministrului de externe al nostru, la șirurile de întrebări, la cestionarul pus de ministrul afacerilor străine din . . . ce mai avea de făcut represintantul român căruia i-se pusesse întrebările de mai sus, *de cât de a nu mai da ochi cu diplomatul străin !*

În ședința Senatului din 22 Mai anul trecut, în timpul scurt al cabinetului Dimitrie Brătianu, un venerabil senator guvernamental afirma pe parola sea de onoare că el a fost cetit la Ministerul de externe, totă corespondința diplomatică privitoare la cestiunea Dunării, și că n'a găsit nimica din care să reesă că guvernul român ar fi compromis cestiunea, *precum a fost afirmat-o în*

(1) General român, renumit prin temporisațiunile sale în rebelul contra lui Anibale.

modu francu și lealü domnul Dimitrie Brätianu, președintele consiliului de ministrii. în urma retragerii momentane a domnului I. C. Brätianu. (1)

Eü credü cã dacã acelü venerabilü senatorü arü fi cetitü cestionarul pus de ministerul de esterne din . . . și respunsul palatului Blaramberg la acestü cestionarü, dömnia-sea n'arü mai fi pututü afirma cã cestiunea Dunării nu este compromisã, spre a nu *dice perdutã!*

Nu era tot atât de neotârîtã atitudinea palatului Blaramberg, când se atingea de a înfrëna zelul acelorü represintanți diplomatici ai României cari, trimiși în străinătate, credeaü cã lorü le incumba mai mult datoria de a pune zelü, ânimã, activitate, energiã în apărarea drepturilorü și intereselorü patriei lorü, cari luaserã în serios instrucțiunile platonice ce li se dăduserã, cari românesce cugetaü cã a apăra Dunărea era a bine-merita de la țerã și de la guvernul ei!

În fața atitudinei corecte, energice și românesce

(1) Ecã propriele cuvinte ale domnului ministru de esterne Dimitrie Brätianu, ñise în Senatü [aceiași ședință din 23 Mai 1881]:

«În ministerü nu s'a gãsitü nici o urmã de asemenea îngagementü. *Însë circuldrele cãtre agentii nostrii din străinătate și convorbirile cari aü pututü avea locü, aü lãsatü celorü-l alte puteri impresiunea cã dacã Austria arü admite condițiunile nöstre cuprinse în circuldrele de cari vorbiü, anü priimi și noi comisiunea mistä seü specialã ca o delegațiune a comisiunii europene, sub președința simplã, onorificã a Austriei, priimitã deja de tôte cele-l-alte puteri.*» În adunãrile secrete ale senatorilorü și deputațilorü, d-l Dimitrie Brätianu a fostü și mai deschisü; a spusü francü, cã cestiunea era compromisã.

a unor reprezentanți ai României, ministrul de externe nu mai lăsa să treacă săptămâni spre a se pronunța, spre a censura, spre a înfrâna chiar pe unii cutezători cari nu voia să înțeleagă, cum dice francesul à demi-mot, se cum dice românul că *palatul Blaramberg bătea șeua, ca să înțeleagă ieapa!*

Eu rog cu plecaciune pe puritanii, pe neprihăniții noștri cari s'au scandalisat de cutezarea d-lui Calimaki-Catargi de a destălnui falmósele manevre diplomato-strategice ale generalului din palatul Blaramberg, să citescă cu de-a-mănuntul memoriul ce ministrul român acreditat la Londra a dat în numele său, în dreptul său, dupe datoria sea, ministrului-primar al Marel-Britanii (1) și astfel să constate, dacă în acea scriere nevinovată, destinată numai a espune starea legală a cestiunii *Dunării în punctul de vedere român*, există o singură frază agresivă, ofensantă în contra Austriei!

Îi rog apoi să vedă tot în colecțiunea documentelor publicate de d-l C. Catargi, ce fulgere și-a atras pe capul său nenorocitul autor al memoriului!

«Regretă, i se dice prin depeșa din 1 Septembrie 1880, regretă că plecarea d-vóstre v'a împedat să amendați, în memoriul d-vóstre, și potrivit cu telegrama mea, *pasagele al căroră ton este foarte agresiv în contra Austriei etc.*» Cine are ochi să vedă, cine are urechi să audă, cine are minte să

(1) Vezi Colecțiunea d-lui Calimaki-Catargi pagina. 20.

judece ce reese din această censură ministerială! adresată unui înalt funcționar, care n'a făcutu de cât a apăra cu inimă și inteligență o cauză națională!

Mie mi s'a întemplat și mai rău!

La întorcerea mea la Paris, la începutul lui Noembre 1880, primiiu instrucțiunii directe de la primul-ministru se vorbescă în privința cestiunii Dunării cu mai mulți bărbați de stat și diplomați străini, și în specială cu ună ambasadoru alu unei mari puteri, carele avea simpatii personali pentru noi!

Acestu diplomată, la mijlocirile mele de a întrebuinta înriurirea sa pe lângă cabinetul său, pentru ca acesta se nu ne abandoneze, imi răspunse, că se temea ca se nu ne fi desceptatū prea târdiū, că nu scie dacă guvernul său nu se îngagiase deja către cabinetul din Viena. Cu tôte acestea, imi duse elū, dă'mi o notiță asupra cestiunii, clară însă scurtă, și vē promitū a o face se ajungă subt ochii suveranulu meu. *Însē fiind-că Majestatea Sa pătimesce de ochi, apoi fă a se tipări notița în formă de manuscrisă.* Acesta amū făcutū, și nu amū lipsitū de a încunosciința nu numai despre această lucrare, pe domnul Ministru de esterne prin depeșa mea telegrafică din 11 Decembre 1880, dēră încă 'i-amū arētatū și în ce tonū, și cu ce soluțiune era se conchidă lucrarea mea. *Acēstă notă verbală, îi dīceamū, nu va cuprinde de cât desvoltarea cestiunii legali, ba-*

sată pe testul tractatelor și în conformitate cu mesajul domnescă (acelă cetită camerilor la deschiderea sesiunii din 15 Noembrie 1880). Voiți avea onórea de a vă trimite conținutul.»

Acésta amă făcut-o trimițându-i dece esemplare din lucrarea mea prin o altă depeșă postală din 22 Decembre. Ministrul de esterne avusese déră tot timpul, *adică dece zile*, spre a mă opri de a presinta acea notiță personală a mea!

Prin acéstași depeșă îi dăceam :

«De și tipărită, lucrarea este presintată ca manuscrisă și cu totul confidențială. Ca ast-fel nu voiți remite esemplare de cât Președintelui Camerei și Președintelui Senatului cari mi ai cerut-o, precum și Ministrului afacerilor srăine.»

Acéstă lucrare, tipărită ca manuscrisă și comunicată confidențială la patru bărbați de stată, este memoriul No. 2 din acéstă publicațiune!

În discursul seă din ședința Senatului din 16 Ianuariu trecut, fostul Ministru de esterne însuși recunosce că *acestu memoriu era mai simplu, mai neofensivă*. Atunci apoi pentru ce mi se adresă *censura*? Pentru că amă dată unui ambasadoră acestu memoriu; déră d-sea n'avea de cât să întrebe pe colegul, pe președintele seă, pentru ce, și din ală cui îndemnă m'amă dusă la acelă ambasadoră; ș'apoi nu l'amă prevenitū mai d'înainte că aveamă a-ilū înmâna?

Ecă depeșă ce d-sa imi adresă în 26 Decembrie 1880, la ora 3 și 40 minute, adecă îndată ce me-

moriul sosi în mâinele sele, și precum amă și arăt-o camerei în ședința din 12 Ianuariu 1882 :

«Noi amă fostă cu durere surprinși de a vedea nota verbală a Domniei-Văstre pe care ați tipărit-o și împărțit-o fără autorizațiune prealabilă, fără ca ea să fie mai întâiu cunoscută de către guvernul d-văstre. Cu toate că ea este conformă cu instrucțiunile (!) ce amă dată de multă Comisiunii din Galați, d-văstră trebuia să știți, că afară de România și Bulgaria, toți cei-l-alți comisari, chiar cei ai Rusiei și Franciei, s'aă rostită pentru comisiunea mistă și președința Austriei. Pentru d-văstră nu este însă mai puțin neregulată, și nu pôte produce de câtă supărări (inconvenients), dacă nota d-văstre va fi publicată. De aceea vă lăsămă totă responsabilitatea; căci în asemenea casă, ca în ori-ce altă casă, ună ministru plenipotențiară nu lucră de cât conformă instrucțiunilor, conformă înțelegerii prealabilă cu guvernul seă; căci politica română este condusă de la Bucuresci érá nu de la Paris.»

Și eă amă condusă afacerile străine ale acestei țeri, și în timpul multă mai grele, și în împrejurări multă mai critice de cât astă-đi! Hei bine, nici prin gândă nu mi-a trecută vre-o dată, că *puteamă* a împledeca pe ună represintantă ală României—însărcinată cu conducerea unei afaceri,—de a da în numele seă, pe răspunderea sa, o notă-verbală, ună memoriă asupra stării legală a unei cestiuni, când acésta i se cerea ca ună pro-memoriă de guvernul pe lingă care era acreditată, seă de ună omă de stată cu care avea misiunea de a conferi. Acésta se face în toate đilele în diplomațiă, fără ca

prin acésta se se pótă dice că acestū modū de procedere pôte compromite pe guvernū.

Incă mai puțin ca ministru de esterne, m'ași fi socotitū în dreptū de a adresa o asemenea aspră censure unū reprezentantū carele, — cum a fostū casul presentū, — n'a făcutū în acea notiță, de cât a reproduce starea legală a cestiunii, conformū cu instrucțiunile date și cu cuvintele din mesagiul domnescū, și când mai ales încă de mai înainte, și la timpū, palatul Blaramberg fusese încunosciițatū despre acea lucrare.

În aceeași ședință a Senatului, fostul ministru de esterne s'a silitū a scusa fulgeretorea depeșă ce a cutezatū a'mi adresa mie, la bētrânețe, mie care în cestiuni de patriotismū și de simțimētū alū datoriei nu recunoscū nimēnui și mai puținū încă domnului Vasile Boerescu, dreptul de a'mi da lecțiuni! Scusa, fostul Ministru de esterne o întemeiă pe faptul, că eu amū datū notița mea verbală și Ministrului de esterne, și Președinților Senatului și Camerei deputaților din Paris. Mai înainte de tôte, dând eu o lucrare a mea, de și personală, de și confidențială, unū represintantū alū unei puteri pe lângă care eu nu eramū acreditatū, prin însuși acésta eramū datorū, și în interesul țerei și în interesul pozițiunii mele, ca se fiū corectū către guvernul pe lângă care eramū trimisū, și prin urmare să'i comunicū și lui lucrarea mea în același modū confidențialū și personalū.

Alu' duoilea d-l Ministru de esterne trebuia să scie, că eu eramă acreditatū pe lingă unū guvernū republicanū, în care președinții Camerilorū au o influință importantă în afacerile publice. Domnia-sa trebuia să scie, că și alți ministrii, represintanți ai unorū puteri multū mai mari de cât România, solicitaū, cum amū făcutū și eu, bine-voitorul concursū alū acestorū președinți, mai ales când acestia purtaū numele de *Gambetta* și *Leon Say*! Prin urmare eu care lucramū în modū seriosū și lealū spre a apăra Dunărea română, ași fi fostū vinovatū, dacă ași fi lăsatū la o parte nisce bărbați de statū atât de sus puși în lumea politică, și n'ași fi pusū tôte sforțele mele spre a dobîndi puternicul lorū sprijinū. Liberū domnului V. Boerescu sēmī facă o crimă, că amū năzuitū la *Gambetta* și la *Léon Say*, precum a și făcut-o, imputându'mī în Senatū că amū datū acestū memoriū ministrului de esterne alū Franței, președintelui Camerei, care era d-l *Gambetta*, și apoi *destăinuind* și *numele ambasadorului*, eu care amū respectatū cuviința nici de a 'lū numi, nici de a spune după ale căruī instrucțiuni eu mersesemū să'ī cerū concursul.

Totū atunci, m'a amenințatū cu respundere dacă *nota mea verbală arū ajunge a fi cunoscută*. Dovadă că eu cunoscū, celū puținū cât și d-luī, convenințele diplomatice, este că în timpū *ce astă-di nu este actū, notă, circulară diplomatică care directū sau indirectū se nu ajungă a fi cunoscută publicului*, nici ân-

tăiul meu memoriu, de și acesta este scrisu în Augustu 1880, și nici celu alu doilea scrisu în Decembre același anu, *pînă astă-đi, adecă într'unu intervalu de mai multu de unu anu și jumătate* pentru celu d'ântăi, și de *unu anu trecutü* pentru celu d'alü doilea, *ambele scrieri pînă astă-đi au fostü păzite și păstrate în celü mai mai mare secretü!* Nimeni pînă astă-đi, afară de trei persone, nu le-au vedutu, nu le-au cetitü.

Ș'apoi când vedemü atăta îngrijire, chiar atăta frică ca aceste nevinovate memorii se nu ajungă la cunoscinta publică, nu suntü în dreptü de a presupune, ba chiar de a afirma că această frică era mai ales *ca Austria se nu le cunoscă*, se nu aște că guvernul românü, măcar indirectü, cutěză a se opune pretențiunilorü sele asupra Dunării năstre!

Dără revinü la depeșa fulgerătore ce, precum amü vedutu mai sus, îmi trimise ministrul de esterne. İ datoramü unü respunsü; i-lü amü și adresatü în điua de 28 Decembre în modul următorü :

«Ca respunsü la telegrama d-văstre, mă mărginescü deo-cam-dată a vă întempina, că eü nici-o-dată amü datü inapoı în fața responsabilităđii actelorü mele. Decı priimescü totă responsabilitatea notei mele verbalı, pentru a căriea redactare și remitere v'amü prevenitü prin depeșa mea anterioară cu data din 11 Decembre. Ca responsabilü d'inaintea guvernului pe care d-văstră ilü represintađi, ținü a'mi limpedi situađiunea cât mai curënd. Rogü dără pe Excelența-Văstră se'mi obđină de la Alteța-Sea regală unü congediü de 15 đile spre a veni la Bucuresci.»

Déră *Camerile erau deschise*; cererea mea de a veni la Bucuresci nici se vedea bine, nici se doria. Agurida se făcu mlere. Și écă respunsul ce a treea și dupe espedierea telegramei mele de mai sus, priimită de la palatul Blaramberg, adecă în 30 Decembre 1880 :»

«În septemăna acésta Comisiunea de la Galați s'îrșesece studiile sële preliminară asupra regulamentului Dunării. Aceste studii vor fi pe urmă trimise guverneloră loră respective, cari voră avea definitivă a se pronunța asupra votului fie-cărui comisară. Vedeți déră că rolul d-văstre la Paris începe mai ales acum. *Guvernul nostru contéză multă pe marea d-văstre inteligență, pe activitatea d-văstre, pe iscusința d-văstre, pe influința ce puteți avea la Paris spre a înriuri și lumina pe ministrul în timpul studiilor ce elă are a face septemăna viitoare (?) asupra lucrării comisiunii, spre a'li aduce a da instrucțiunile sële comisarului francesă în simțul vederiloră d-văstre cari suntă și a le năstre.* Écă pentru ce, toți colegii mei vă rógă să aminăți congediul d-văstre, și de a nu veni la Bucuresci de cât după ce cesțiunea Dunării va fi cu deplinătate terminată la Paris.»

Acéstă depeșă, oră cât de măgulitoare era pentru mine satisfăciunea ce mi se da pentru nemeritafa censură ce mi se făcuse mai înainte, nu mă mîngăia de convicțiunea ce în acestă intervală dobîndisemă, că Comisiunea mistă era deja priimită de tôte puterile, și că acéstă Comisiune fusese priimită și de guvernul nostru, și acésta, mulțămită numai *nepăsării sële* — spre a nu dice mai multă — în apă-rarea la timpă a drepturiloră năstre.

De aceea și răspunsul în 7 Ianuarie că :

«Nici activitatea mea, nici influința mea, mică în realitate, nu mă pot schimba o situație ajunsă a fi fatală, mă tem foarte ! Astăzi reprezentanții României în străinătate, lăsați proprietarilor lor mijloace, nu mă pot nimic face personal și izolat. De astăzi, singurele acte ale guvernului, precum note, circulare, protestațiunile subscrise de Excelența-Voastră, carele dirigeți și reprezentați oficial și direct politica românească, ar putea poate să facă pe câte-va guverne de a reveni asupra înțegumentelor ce au luat [după cum am prevenit pe Excelența-Voastră] de mai multe luni către cabinetul din Viena. . . . .

«Aici este cazul să aducă a-minte Excelenței-Voastre că eu n'am priimit încă instrucțiunile promise prin nota dată din 26 August No. 13900 (1). Atrag asemenea atențiunea Excelenței-Voastre *asupra faptului că, în cestiunea Dunării, legatiunea mea, cel puțin, n'a primită pînă astăzi nici o notă oficială a despărțementului d-vostre arătând vederile guvernului român, și de pe care ași fi avut a da cetire saă copie ministerului francesu. Acastă tăcere, saă acastă lipsă de acte oficiale, negreșit că a fost observată la ministerul afacerilor străine, carele prin a-*

(1) Acastă notă se mărginea a-mi comunica în copie un document ce se dăduse domnului I. Brătianu cu data din 12/23 August 1880, de către domnul de Bosizio însărcinatul de afaceri al Austriei, și prin care cabinetul de Viena arăta miclele concesii ce era dispus a face din anteproiectul său. Trimițându-ne acest document în copie, ministrul de externe ne dicea :

«*Propiindu'mi de a desvolta în comunicațiunile mele următoare vederile guvernului domnescu asupra cestiunii ce formază obiectul actului aci alăturat, te rog, domnule trimis, să priimesci asicurarea etc.*»

«*Aceste vederi ale guvernului domnescu, promise a ni se trimitte palatul Blaramberg a uitat de la 14/26 August 1880 pînă la Martie 1881, adică șapte luni.*

genții săi este tot-d'a-una foarte bine informată de cele ce se petrec în București. . . . .

«In ce mă privesce, eu persistă a crede că, de și cam târziu, o atitudine fermă și energică din partea guvernului și a țerei, ară putea încă salva situațiunea.»

Cele-l-alte părți ale notei se raportă la persoane și guverne străine, și prin urmare nu amă competența de a le publica !

Curând după acesta, prin d-l Vasile Alexandrescu-Urechiă ce pe atunci se afla la Paris, amă trimisă demisiunea mea la București.

În Fevruariu, d-l V. Boerescu bine voi a-mă trimite scrisorile de rechiamare. Inse prin aceeași depeșă care mă încunosciița despre această măsură, d-sa mă invita ca să mă amănă plecarea mea pînă ce ași putea închläia primul tractatü între Republica francesă și România, tractatul de vamă și de comerciü pentru care încă de mă înainte și începusemă a negocia cu guvernul francesü.

Mărturisescü că amă avutü slăbiciunea, vanitatea chiar de a voi a-mă vedea subscrierea pusă pe celü änteiü actü internaționalü, închläiatü între România și între Francia, acea putere care, fie imperiü, fie regatü, fie republică, nici odată n'a refusatü simpatiile și concursul seü națiunii mele ! Decî consimțiü a amina încă plecarea mea definitivă din Paris.

Înse negociările pentru închläierea tractatului franco-romänü întârziatü. În acestași timpü, eu do-

bînditū convicțiunea că cestiunea Dunării era nu numai *compromisă*, — precum a afirmat'o puținū mai târdiū însuși primul ministru *Dimitrie Brătianu*, *dără și perdată*. În adevărū, d-l Ion Brătianu se *înșela foarte multū*, cînd într'o ședință a Camerei susținea, că guvernul sēu nu a luatū nici unū îngagementū către cabinetul din Viena, în cestiunea Dunării, *că a urmatū numai nisce simple convorbiri între contele de Hoyos și între d. V. Boerescu*.

Acēstă afirmațiune este neesactă. Eū din contra *afirmă* că :

Aceste îngagemente aū fostū luate încă mai înaintē, și mai ales în timpul petreceriī ministrului nostru de esterne în Viena, pe la Septembrie 1880. *Afirmă* că ministerul de esterne din Ballplatz (1) păstrează în arhivele sēle *scrisori autografe* ale d-lui V. Boerescu, prin cari acesta *acceptă comisiunea mistă* (2). Dacă ministrii austriaci n'aū datū pînă acum publicitate acestorū autografe, este pentru-că diplomații din Viena suntū omenī practici, și sciū că *nepublicarea îngagementelorū Minis-*

(1) Piață a Vienei pe care este aședatū palatul ministeriului de esterne alū Austro-Ungariei.

(2) Acēsta a afirmat-o însuși d-l V. Boerescu în aceeași ședință a Senatului. Dupē multe frase și perifrasede, d-sea sfirși prin a *dice*: «Este adevēratū că nimica oficialū nu s'a făcutū; tōte aceste tractări aū fostū verbali și oficiose (?); și pentru ca *discuțiunea sē fie mai precisă și înțelegerea mai facilă, amū însemnatū*, chiar pe chârțiă, puntele cari făceaū obiectul discuțiunilorū și cari puteaū servi de basă înțelegeriī. etc.»

trului de externe română pôte să raporte mai multă de cât publicarea loră.

După multe sondări de terēmă, după multe pregătiri, generalul tacticiană din palatul Blaramberg se otări în fine să intre în acțiune, și acesta nu ca să deie bătălia, ci ca să o pērdă înainte chiar de a o începe, și dēră domnia-sea comunică represintanților români din străinătate *resultatul strălucitei sēle campanii!*

Acēsta se făcu prin faimōsa sea circulară din 10 Martiū 1881, prin care ne trimetea în copią nota circulară a cabinetului din Viena cu data din 9 Fevruariū acelașū anū, notă care, în modū oficialū, arēta *ultimele concesiuni* ale guvernului austro-ungarū în cestiunea Dunării.

Maī înainte de a iniția pe cititorii mei în amēnunțele circularii d-lui ministru de externe alū nostru, suntū datorū a statornici că nota austriacă datată din 9 Fevruariū, a intratū în palatul Blaramberg în 11 sēu multū în 12 Fevruariū, și că represintanților României li s'a comunicatū *d'abia după o lună de zile*, adecă în 10 Martiū 1881. Maī suntū datorū a afirma, că și acēsta s'a făcutū, numai după ce eū, avēnd norocul de a cunōsce și ceti de aprōpe circulara austriacă, amū comunicat-o la rīndul meū la Bucuresci prin telegrama mea din 4 Martiū același anū!

Nota d-lui Boerescu maī sus citată, începe ē-răși prin frasa șea eternă și stereotipă împrumutată

din planurile de bătăliă ale lui Fabius Cunctator, și a-nume. (1).

«Maî înainte de a formula unû răspunsû (la circulara austriacă), *guvernul princiarû arû dori sê cunoscă simțimintele și dispozițiunile guvernului pe lângă care sunteți acreditatî. Vê rogû dera sê presimțiți cugetarea sa asupra acestuî punctû, și de a-mi comunica cât maî curênd impresiunea ce veți fi fostû dobînditû din demarșa d-vostre.*»

Va sê dîcã cã tot alțiî trebuiaû sê se rostescã în cestiunea Dunării; era guvernul românû sê se ție pe calea sea trasă, aceea de a nu spune *ce elû voia*, și acêsta de la Iuniû 1880 pînă la Martiû 1881!

În cursul notei sêle, d-l Boerescu ne maî anunța, cã tôte puterile europene *se și rostiseră în favorea creațiunii comisiunii miste, și a intrării Austriei în acêstã comisiune*; acêsta mulțamită planului strategicû alû marelui nostru tacticianû de a da diplomației austriace timpû de unû anû pentru a căsciga adheșiunea acestorû puteri.

Și apoi nota d-sêle se închîla prin următorele cuvinte: «Ast-fel fiind, noi amû rêmânea isolați, dacã amû stărui în opiniunea emisă în sênul comisiunii europene de către delegatul nostru. Sun-

(1) Suntû fericitû cã d-l V. Boerescu, cetînd în Senatû atât nota sea oficială din 10 Martiû, cât și nota sea suplentară din 13 Martiû 1881, m'a sustrasû din închisórea cu care mē amenința legea liberală (?) menită din a garanta pázirea secretelorû de statû. Eû dera reproducû ambele acte ministeriali, precum ele se află în procesul verbalû alû Senatului din 22 Maiû 1881.

temă dără în plecare (portés) a adhera la rândul nostru la formarea comisiunii miste, și a reintra așa în acord cu celelalte staturi. (!!!)

«Dără făcând această concesiune, ne propunem, ca scopu exclusiv, de a face indispensabilă esistența comisiunii europene, și de a asigura prin colaborațiunea sea la afacerile navigațiunii garanția cea mai reală a libertății acestei navigațiunii.

«Subt aceste condițiuni, concesiunile noastre aru fi mai multă de formă, [Auđit-ați. ? Comisiunea mistă priimită de România aru fi numai o afacere de formă!] și presința ca și colaborațiunea comisiunii europene aru face imposibilă ori-ce influință absorbantă a unei singure puteri. Acesta este în definitivu motivul resinstinții noastre actuali.

«Eă amă arətatu deja aceste condițiuni ale adhesionii noastre prin declarațiunile mele la tribuna Camerei în ședința din 24/8 Martiü curgătorü. (1)

«Dacă modifițațiuni în acestü simțü aru fi introduse în conclusiunile ultimei circulări a cabinetului de Viena, adhesionea noastră la regulamentul de navigațiune, de polițiă fluvială și de supraveghiare, aru putea fi privită ca dobîndită. !!!»

Prin o altă depeșă cu data din 13 Martiü, d-l ministru de esterne socoti a precisa și mai bine

(1) Desfidü pre fostul ministru de esterne se dovedescă, că în camera deputaților, în acea ședință, a ăisü unü singurü cuvëntü vesti-torü țerei: că guvernul românü a priimitü comisiunea mistă și partici-parea Austriei în ea. Procesul ședinței Camerei din ^{12 Martiü 1881,} 28 Fevruarie 11
dă desmintirea cea mai categorică.

concesiunile zdrobitoare ce deja elu făcuse Austro-Ungariei. Ecă coprinderea acestei *depeși confidențiali* :

«Pe lângă nota mea asupra cestiunii Dunării, bine-voiți a sci, că marea divergință între noi și Austria este totuși vocea preponderantă. *Noi voim a ne conforma dorințelor(?)* Puterilor și a ajunge la o înțelegere în acestu scopu. *Noi am fi dispuși să priimim comisiunea mistă sub președința Austriei*, însă numai sub două condițiuni: 1-a ca această comisiune să fie subordonată celei din Galați, și ca ea să existe numai cât va esista aceea de la Galați: 2-a că pentru toate cestiunile de principiu său de administrațiune să facă apelu la comisiunea de Galați, său la unu comitetu esitit din senu său etc.»

Așa dără ecă că se priimla comisiunea mistă și președința *perpetuă* a Austriei, în această Comisiune, ecă că se cerea de d-l V. Boerescu și o a treea autoritate, adecă *unū comitetu emanând* din senu comisiunii din Galați, și ast-fel d-sea accepta și pretențiunea Austriei ca comisiunea mistă să nu se privescă ca o delegațiune, emanând de la comisiunea europeană.

Ministrul nostru de esterne recunoscea însuși consecințele grave ale acestei concesiunii, prin finalul notei sele:

«Pină acum, dice d-sea, nu suntu de cât convorbiri între noi și Austria, dără presumu că ea nu este dispusă a renunța la vocea sea preponderantă *pentru cestiunile administrative, cari suntu singure esistând în realitate pe Du-*

ndre; dără atunci ori-ce înțelegere ar fi cu neputință. Aceste sunt *marginele* de cari vorbesce ultima mea notă.»

D-l Boerescu nu se mulțămia de a accepta tot, apoi mai era și ironic !

După ce domnia-sea da tot, după ce elă recunósce Austriei :

- a) Inființarea comisiunei miste ;
- b) Participarea Austro-Ungariei în această comisiune;
- c) Președința perpetuă a Austriei;
- d) Apelul la comisiunea europeană sau la un comitetă din sênul ei.

Apoi domnia-sea mai ȃicea Austriei : *écă țî-amă dată tot, dără dacă totuși nu te mulțămesci cu acestă tot, în asemenea casă ori ce înțelegere este cu neputință!*

Ast-fel Dunărea română se punea, prin însuși guvernul român, sub *influința exclusivă* [întrebuințeză o espresiune blândă, spre a nu ȃice *dominațiunea*] a Austriei! Ce mai aveamă dără de făcută în Paris? Datoria mea era acum să mă întorcă în țără, și în ea să lucreză ceea ce se mai putea lucra !

Când sosiiă în Bucuresci, domnul I. C. Brătianu se retrăsese de la putere, otărîtă, ȃicea d-sea, a n'o mai relua! Atât era de amărîtă de multe și de tôte.

Văquiiă pe succesorul său, d-l Dimitrie Brătianu; domnia-sea mă îndemnă să-mi retragă demisiunea, asigurându-mă, — și suntă sicură că era

de bună-credință, —că va face tot ce îi era prin putință spre a salva Dunărea, *cu toate că cestiunea era compromisă!*

Însă în curând o *revoluțiune bysantină* resturnă de la putere pre domnul Dimitrie Brătianu, și readuse în capul trebilor pe *desgustatul* domnul Ion Brătianu!

Nu mai istoria ne va putea, poate, desvăli misterioasele și adevăratele motive a le acestei revoluțiuni curioase, în care se vedă pre liberali (?) resturnând pe negreșit unu din puținii liberali cari n'au transiglatu cu vechile și statornicele seles principii, revoluțiune în care nici statorniciea principiilor, nici aducerea a-minte a serviciilor făcute, nici respectul datorit pĂrului albĂ, nu puturĂ scĂpa pe bĂtrĂnul Dimitrie Brătianu, nu numai de cĂderea sea de la putere, dĂrĂ chiar de insultele personalĂ, ce cu nerușinare i se aruncarĂ de *capioldașii partitului naționalĂ-liberalĂ!*

Domnul Ion Brătianu revenind la ministerĂ, eĂ stĂruirĂ în demisiunea mea, și acĂsta și fu priimitĂ!

Aici este locul sĂ vorbescĂ de unĂ incidentĂ care 'și are importanța sea, în istoria neînțelegerilor mele cu guvernul romĂnĂ în privința cestiunii DunĂrii.

CĂt a statĂ la putere dl. Dimitrie Brătianu, în plinĂ înțelegere cu d-sea în privința grelei situațiuni în care se afla guvernul sĂu fațĂ cu Ăngagemen-

tele luate de guvernul precedent, și față și cu o majoritate ce aparținea guvernului retras, eu și din inimă și din datoriă țineam același limbaj ca și ministrul de externe, adică : că cestiunea Dunării era compromisă, și că fostul ministru de externe a fost *neiscusit*, spre a nu țice mai mult, pentru a conduce o afacere atât de grea ! De aci se începu o campanie în contra mea, de aci acușatiunea repetată pe toate tonurile, că eu făceam o propagandă nepermisă unui agent diplomatic, că eu am dat strigătul de alarmă, că fără de mine, cestiunea Dunării s'ar fi rezolvată fără vuetu etc.

Onorabilul d-l Ion Brătianu, fiind simplu senator socotit de cuviință a și însuși aceste acușatiuni aruncate mie, și în ședința Senatului din 22 Mai 1881 rosti aceste cuvinte la adresa mea :

« Eu profit de această ocaziune că se făcu apelul la dl președinte al consiliului și ministru de externe, ca se exige de la toți agenții săi din străinătate, că, dacă sunt acte eminate de la guvernul precedent, cari ar fi în contradicere cu ceea ce se afirmă de la această tribună, să vină să le dea pe față; fiind că așa s'a ținut de unii că voru veni... Să vie să le dea pe față, însă în luna lui Octombrie !... Apoi pînă în luna lui Octombrie poate că această cestiune va fi cu totul rezolvată ; și dacă din nenorocire va fi rezolvată în dauna noastră, atunci ar fi un act criminal din partea d-lor, de nu voru denunța de acum acele acte ce pretind că au, pentru ca ast-fel acei cari le-au făcut să fie trași la răspundere, ca națiunea să se deslege cu totul de dînșii.

« Mi-aducă a-minte, d-lor, că în timpul alegerilor Con-

stituantei, la o ceremoniă mare, era unŭ óre-care domnŭ care űicea : amŭ actele de trădare (?) aci în buzunarŭ űi le voiŭ denunŭa. űicea că eŭ vëndŭ Besarabia űi că aűi fi vëndutŭ țera Evreilorŭ (?). Hei bine, pînă astăđi, nu amŭ vëndutŭ acele acte. Póte că o fi avutŭ acte, însé nu de trădare, pentru că nu cređŭ sě fie unŭ românŭ care sě'űi trădeze țera sea ; déră acte compromițetóre, déră negreșitŭ *nu pentru mine*, ci chiar pentru acei cariŭ nu aű voiŭ sě le dea afară !»

Respunsul în parte, celŭ puținŭ în privința Dunării, îlŭ datŭ prin acéstă lucrare. Mai târđiŭ îmi păstrezŭ dreptul de a respunde űi în privința Besarabiei, care astăđi nu mai este de căt o cestiune istorică, cu tóte că űi în acésta cređŭ, că amŭ datŭ unŭ respunsŭ indestulătorŭ în ședințele Camerei deputațilorŭ din 14 űi 15 Ianuariŭ 1882. (1)

Nu, nu este esactă acusațiunea ; nu eŭ amŭ datŭ în cestiunea Dunării strigătul de alarmă ; lŭ-a datŭ *instinctul naționalŭ* ; nu eŭ amŭ făcutŭ *propagandă* ; a făcut' o însuși *simțimén'tulŭ naționalŭ*, revoltatŭ de politica slabă űi umilitóre care conduce tóte afacerile nóstre internaționali.

Ș'apoi acei ce mă acusaŭ că *eŭ amŭ datŭ strigătul de alarmă*, că fără mine cestiunea Dunării s'arŭ fi terminatŭ fără vuetŭ, într'alte cuvinte *s'arŭ fi escamotatŭ*, nu vėdŭ că prin însuși acéstă imputare îmi facŭ cea mai mare onóre, îmi adreséză cea mai mare

(1) Nici o-dată n'amŭ acusatŭ pe nimeni de *trădare* încă mai puținŭ pe d-l I. C. Brătianu. Déră i-amŭ imputatŭ űi' i imputŭ űi astăđi *lipsă de prevedere politică*, űi, acum mai de curėnd, űi *lipsă de forță de rezistență*.

laudă ce se pôte da unu' cetățeanu', aceea că *elū a apăratū o cestiune națională*, că elū a desceptatū în-grijirea națiunii asupra pericolului în care se află acéstă cestiune !

«Je ne mérite ni cet excés d'honneur ni cette in-dignité.» ȃice unū versū francesū. «Nu meritū nici imputarea, nu meritū nici lauda.»

Nu 'mī-amū făcutū de cât datoria. Nu amū fă-cutū de cât a apăra la bătrânețe, ceea ce amū a-păratū din tinerețe: *drepturile și neatârmarca țerei mele !*

Din partea guvernanțilorū nostrii, în adevărū, când eramū încă represintantū în Paris, mi s'a șop-titū la urechiă, că trebuie să fimū fôrte cumpăniți, fôrte prudenți în acéstă afacere, pentru că: *pisica nu prinde șoreci cu clopotul*. La acesta respundū cu unū altū proverbū: *cu clopotul se chiamă ômenii ca să scape casa de focū, ori de făcțori de răū !*

În conducerea afacerilorū esteriore, în adevărū recunoscū că trebuiește multū tactū, multă prudință, multă abilitate : însē acéstă nu esclude fermetatea, sinceritatea, și mai ales *prevederea*. Unul din marii republicanī radicalī ai Franciei, Louis Blanc, la unū banchetū ținutū în anul trecutū la Paris, a ȃisū aceste cuvinte, cari arū trebui să fie catechismul politicū alū tuturilorū acelorū ce iaū asuprași respun-derea de a conduce destinatele unei națiuni :

«Suntū între republicanī unii cari facū politică, ȃiua cu ȃiua ; suntū alții cari se refusă de a sacrifica espedientelorū

și intereselor trecătoare principiile și interesele permanente preferind ast-fel cele ce dură la cele ce trec.

«Eū aparținū acestorū din urmă ; acestia aū dreptate de a nu pune tōtă înțelepciunea lorū în acēstă maximă de jupă-nesă de casă : *fie cărū dīle trēba sa*, fără a se îngriji de a doua ȓi.

«Acestia aū dreptate de a gândi, că o politică care plutesce în voia întâmplărilor dīlnice, și nu are busolă, este o politică de aventurē.

«Acestia aū dreptate de a cugeta că : *a guverna*, în marea putere a cuvântului, *înseamnă a prevedea.*»

Dacă dēră în genere a guverna este a *prevedea*, apoi *prevederea* trebuie mai cu deosebire, sē fie însuși sufletul dirigerii afacerilor nōstre esteriōre, și din nenorocire, numai *prevederea* n'a *presidatū* la guvernarea acestora.

În de afară de provocarea ce de la tribuna Senatului mī-a fostū făcutū onorabilul senatorū Ion C. Brătianu, o considerațiune de unū ordinū multū mai superiorū mī-a impusū datoria de a da la lumină acēstă scriere. Amū dīsū că numai prin *instinctū naționalū*, tōtă națiunea vorbesce și se îngrijesce de cestiunea Dunării, ca de unū mare pericolū naționalū. Toți acei cetățeni însē cari nu vorbescū limbī străine, prin însuși acēsta suntū puși în neputință de a cunōsce starea legală a cestiunii, fazele prin cari cestiunea a trecutū, testele protocoletorū și tractatelorū cari-i regulēză condițiunile internaționali. În adevērū, în anul trecutū ȓiarele romānesci aū vorbitū multū de acēstă cestiune, aū

desceptată și întreținută spiritul publică asupra pericolelor ce o înconjură! S'aă publicată câte-va articule chiar importante. Însă, însuși protocoălele comisiunii europene din Galați nu s'aă publicată de *Binele publică*, de cât în resumată.

Studiile complete și deplină luminătoare publicate de *Indépendance roumaine*, suntă scrise în limba francesă, și prin însuși acesta aă rămasă necunoscute celei măi mară părți a cetitorilor români.

Și aci suntă datoră a provoca recunoscința publicului română pentru acestă diară, carele celă d'ântăită a publicată *anteproiectul* pretențiunilor austro-ungare în privința Dunării, — de la care lă-a împrumutată chiar marele diare europene — și care prin acesta, atât în țără cât și în străinătate, a dată strigătul de alarmă asupra acestoră pretențiuni.

Scrierea d-lui V. Boerescu : *Mémoire sur l'exécution de l'article 55 du traité de Berlin*, Vienne 1880; o altă scriere datorită éráși unei pene oficială și subministerială : *Les traités de Vienne, de Paris et de Berlin, et leurs dispositions relatives à la liberté de la navigation sur le Danube. Mémoire par C. Dominé de Feret. (1) Paris 1880*, — aceste ambe scrieri suntă éráși în limba francesă. Multe alte publicațiuni cari tratéză cestiunea Dunării *pro* și *contra*, suntă

(1) Acestă nume ascunde numele unui ministru română acreditată în străinătate lingă o curte de a doua mână. Scrierea apăără cabota-
giul.

asemenea concepute în limbă străină. Între acestea voi cită cu deosebire importanta lucrare a fostului ministru franceș, d. Ed. Engelhardt, *cunoscută Gălățeniloră*, și care — de și nu mă unescă cu concludsiunea sea, — arată asemenea fôrte lămurită importanța cestiunii; ea a apărută în *Revue critique de législation et de jurisprudence tom. X. N. 1, Janvier 1881. (Paris M. A. Cotillon et Cie)*. Voi cită mai ceta o escelentă lucrare asupra cestiunii Dunării, datorită unei pene semi-oficială de aici, basată în parte pe memoriul meu No. 1, și publicată în anul trecută în *Nouvelle Revue*. (1)

În lipsă de tôte aceste scrieri în limbă străină, îmi place a crede că acéstă a mea lucrare va îndeplini lacuna, și că ast-fel publicul română va putea cunósce protocoălele și teste de tractate cari formeză starea legală a cestiunii Dunării, și a aprecia patriotismul și inteligința ce palatul Blaramberg a pus spre a ne aduce la... *Comisiunea mistă* și la protectoratul Austro-Ungară asupra marelui nostru fluvii.

Și acum, după tôte cele espuse de mine despre neînțelegerile ce aă urmată între guvernul domnului Ion Brătianu și între mine, în privința modului

(1) Acestei necunoscințe a *stării legală* a cestiunii Dunării, din partea publicului română, se datoresce că în ședința Senatului din 24 Maiă anul trecută, și în alte adunări ulterioare, fostul ministru de esterne a putută avea cutezanța de a vorbi *verdă* și *uscate*, în cestiunea Dunării, fără ca ăsele sële să provóce indignațiune generală. Elă a profitat de acéstă necunoscință, spre a se încerca de a scusa adhesiunea sea la crearea comisiunii miste, revelând că în privința acésta a dată guvernului austriacă chiar *ună pro-memoriă în scrisă*.

de apărare a Dunării noastre și despre poftele nesățioase ale unui din puternicii noștri vecini, cetitorii mei vor fi în dreptu de a mă întreba : care socotesc eu că va fi viitoarea soluțiune a cestiunii Dunării, după multele greșeli ce s'aũ comisũ doĩ anũ de-a-lungul, în anii 1880 și 1881.

Patriotismul îmi impune datoria de a'mi face iluziuni și de a spera încă, iluziuni pe cari negreșitũ că toți românii și le facũ, și chiar dd. ministrii !

Recea judecatã însẽ mă conduce la unũ altũ rezultatũ. *Comisiunea mistã, sub președinția permanentã a Austriei, astã-ãi acceptatã de tũte puterile, și de însuși România, este unũ faptũ de o importanță capitalã, ea este însuși resolvarea cestiunii în favórea Austriei !*

Tũte cele-lalte puncturi nu suntũ de cât accesorii, cari întru nimicũ nu schimbã fondul cestiunii perdute.

Fie ca sã se recunóscã tuturilor membrilorã acestei comisiunii miste dreptul de a apela la comisiunea europeanã, sãu la unũ Comitetũ alesũ din sãnul ei, după propunerea domnului V. Boerescu ;

Fie ca sã se mãrginãscã acestũ dreptũ de apelũ numai pentru cestiunile de principũ sãu sã se întindã și pentru afacerile de administrațiune ;

Fie ca după propunerea domnului Barrère delegatul francesũ în Comisiunea europeanã, votul preponderantũ alũ Austriei, sã fie înlocuitũ prin votul unui comisariũ delegatũ din sãnul comisiunii miste ;

Fie ca după acãstași propunere acãstũ comisariũ

delegatū sē fie numitū dupē ordinul alfabeticū alū puterilorū represintate în comisiunea dunăreană prin delegații, sēu sē fie trasū la sortți ;

Fie ca acestū delegatū, destinatū a funcționa în comisiunea mistă ca alū cincelea membru, avēnd ast-fel a înlătura paritatea de voturi și votul preponderantū alū președinței; fie, dīcū, ca acestū delegatū sē albă a se schimba din anū în anū, sēu din șese în șese luni, precum acēstă cestiune se agitēză între puteri,

Factul pozitivū este, că Austro-Ungaria a dobînditū în apele Dunării bulgaro-române pozițiunea de statū riveranū, pozițiune excepțională și privilegiată, pe care de mai multū de douē-șeci-și-cinci ani o urmăria, fără succesū !

Factul pozitivū, și pentru România sdrobotorū, este că de acum cestiunea Dunării, orī-cum se va otari, va fi pentru guvernū, pentru camere, pentru națiunea română întrēgă *obiectivul* tuturilor îngrijilorū nōstre, tuturilor neînțelegerilorū și complicațiunilorū nōstre cu Austro-Ungaria. Dacă numai convențiunea comercială ce avemū închiăiată cu cabinetul de Viena, ne causēză atâtea supărări și atâtea pagube, și ne absorbē tōtă activitatea ministerului nostru de esterne, și a atătorū alte autoritățī, ce va fi când în tōte cestiunile, în tōte interesele privitōre la Dunăre, în fine în tōtă vieța nōstră dunăreană, noi pururea și neapăratū ne vomū vedea, ne vomū întilni față în față cu Austro-

Ungaria, priimită de noi ca stat riveran și cu dreptul de a se amesteca în apele noastre, chiar și cu dreptul de apel!

Încă câte-va cuvinte, și voiți sfinși. Lucrarea mea are s'îmi stîrnescă asupra capului multe furtuni și fulgere, atît în lăuntru cît și afară. În lăuntru mi se va arunca imputarea aruncata și d-lui Callimaki Catargi, pôte mi se va aplica și legea penală ce și este la ordinea țilei, că am lipsit datoriei profesionali, că am *dăscoperit secrete de stat*. Nici d-l Catargi, nici eu, n'am destălnuit nici un secret de stat, afară numai dacă *necapacitatea și lipsa de prevedere* a acelora ce au fost chîamați de a apăra acest mare interes al României, *trebuescă a fi trecute între secretele de stat*.

În de-afară, adecă în Austro-Ungaria, voi fi acusat că servesc politica stelei Nordului, cum mi s'a dîs de la banca ministerială. În adevăr gazele jidovesci din Viena au obiceiul de a califica de Rus pre ori ce Român nu voesce a fi Austriac s'eu Ungur. Aceste gazete nu pot pricepe că în *România pot fi și Români*.

Hei bine, eu suntu român, fac parte din numărul acelor omeni, cari în tinerețile lor au lucrat la sdrobirea protectoratului politic al Rusiei, și cari la bătrînețe nu pot a se otări de a priimi protectoratul *economic* al Austriei, după mine tot atît de periculos, ca și cel d'înteu, și pôte și mai mult

Combătând din totă ânima și din toate puterile ce mi-aș mai rămasă încă încercările guvernului austro-magyară de a ne domina economică, de a intra în viața noastră politică, comercială, socială; de a se însinua în toți porii organismului nostru, credă că îmi facă datoria de bun român, credă că 'mi împlinesc o datorie către acele generațiuni energice și generose cari cu lungi trude și sacrificii, au făcut România de astăzi. Credă că tot prin această îmi împlinesc o datorie de conservățiune către urmașii noștri, apărându-le și conservându-le o țară liberă și de-sine-stătătoare.

Când ministrii, când omenii de stat ai Austro-Ungariei pună totă stăruința, întrebuintează toate resursele inteligenței și activității lor, pentru a măritarele patriei lor, pentru a întinde influința peste aceste țări, ei prin această își împlinesc datoria lor de bun, brav și demn de totă lauda cetățenii austriaci sau magyari!

Dee-ni-se voia să ne facem și noi datoria de cetățeni români!

Nu se caute dără în îngrijirile noastre, în s'orțele noastre de apărare, altă mobilă de cât acel simțiment care bate în ânima fie-cărui om, care astăzi arde viu în peptul pînă și ală selbaticilor : *iubirea pământului stremosecsă*, apărarea drepturilor, intereselor și independenței sële.

Cei vechi ne spună că ună copilă mută, vedându'și muma amenințată de a fi străpunsă pe ne-

sciute de unŭ făcătorŭ de rele, ce deja rădicase sabia, găsi în iubirea sea către ceea ce 'i dase viața, puterea de a rumpe băerile cu cari natura îl legase limba, și ast-fel strigă : *feresce-te mamă dragă*.

Așa facemŭ și noi; când ne vedemŭ amenințată pre muma noastră comună , în ceea ce 'i face însuși viața, când vedemŭ că ni se pregătesce luarea Dunării, strigămŭ și noi patriei noastre, și din toate forțele glasului nostru : *Feresce-te mamă dragă*.

Fine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERRATA

<i>pag.</i>	<i>rândul</i>	<i>în locū de :</i>	<i>cîtesce :</i>
75	11	1880	1881
82	6	priimise	priimiseră.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj / Central University Library Cluj

297

LE DANUBE

et les Intérêts Économiques de l'Europe

BCU Cluj / Central University Library Cluj